

Boorn & Boerschop

Een uitgave van de heemkundevereniging Bussemakerhuis Borne
Verschijnt 3 keer per jaar

Nummer 1

Colofon

Bestuur van de vereniging

F.A. Nijkamp (voorzitter), L.F.M. Leurink (secretaris), H.J.M. Westerik (penningmeester), H.A. Blödtner- Leushuis, A.M. Haak - Beune, J. Hassels Mönning en B.J. Hogeweg, (leden).

Secretariaat

Zuid Esch 31, 7622 DB BORNE
tel.: 074 266 31 60
e-mail: info@heemkundeborne.nl

Lidmaatschap

Persoonlijk lidmaatschap € 18,-- per jaar; gezinslidmaatschap € 24,-- per jaar.

Bank

Rabobank Borne, rek.nr. 14.56.37.409

Giro

115.75.24 t.n.v. de penningmeester van Heemkundevereniging Bussemakerhuis.

Redactie *Boorn & Boerschop*

J.F. Deckwitz, J. Haak, H. Hassink, A. Tanke.

Redactieadres

Blauwgras 68, 7623 GL Borne,
tel.: 074 266 59 92
e-mail: deckwitz@home.nl

Ondersteuning en advies

H. ten Thije, J.J. Grootenboer, J.B.F. Leuverink.

Omslag ontwerp

J. Haak

Website

www.Heemkundeborne.nl

Inzenden kopij

Aan het redactieadres. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten, te splitsen of te redigeren.

Foto's in dit blad

De redactie heeft haar uiterste best gedaan rechthebbenden te achterhalen. Mocht u van mening zijn dat u rechten kunt laten gelden op afgebeelde foto's, dan kunt u zich melden bij het bestuur van de vereniging.

Verspreiding

Via boekhandel Bruna, VVV, het Bussemakerhuis en de penningmeester van de heemkundevereniging, allen te Borne.

Losse nummers

€ 4,00 (porto € 2,00)

Abonnement

Inbegrepen bij het lidmaatschap van de heemkundevereniging.

Foto's op het voorblad

Achtergrondfoto op het voorblad:

De vaak betreurde val van de watertoren bij Spanjaard op 13 april 1987.

Kleine foto's van boven naar beneden:

Het inmiddels alweer verdwenen buitenbad van 't Wooldrik; een kijkje op Bornerbroek dat voor Borne verloren ging; de Zwanenhof in 2001 met de gemeentelijke herindeling bij Borne gevoegd; slaan van de eerste paal in de Borsche Maten op 6 april 2006; het in 1975 gesneuvelde NS-stationsgebouw van Borne.

Overname van de inhoud van dit blad, of delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Inhoud

Colofon / inhoud	<i>Redactie</i>	1
Van de redactie	<i>Redactie</i>	2
Gas, water en licht voor iedereen -1- Elektriciteit	<i>Anja Tanke</i>	4
Consternatie in Hoksebeerge	<i>Johan Kwast</i>	8
Zwaaien naar de koningin	<i>Een oud-Bornenaar</i>	9
Oet de oale deus: "De vrolijke golf"	<i>Henk ten Thije</i>	10
Vliegcramp in Borne: -1- Het ongeval	<i>Jan F. Deckwitz</i>	12
Het Bussemakerhuis; museum in wording	<i>Liesbeth Hassink</i>	17
Buurrijmpjes en boerderijrijmpjes ook wel "riprepkes" genoemd	<i>Leo Leurink</i>	18
Zo was 't, zo is 't . . . Het Dorsetplein	<i>Anja Tanke</i>	20
Fotowedstrijd	<i>Anja Tanke</i>	21
In en om Hengeloo, Borne en Delden -1- Borne	<i>Viator</i>	22
Hoe schrijf ik geschiedenis?	<i>Annemarie Haak</i>	26
In memoriam Jan ter Beke	<i>Het bestuur</i>	27
Nieuwe bezems	<i>Redactie</i>	28
De jaarvergadering van 15 februari 2012	<i>Annemarie Haak</i>	29
Van de bestuurstafel	<i>Leo Leurink (secr.)</i>	30
Boekennieuws	<i>Jan F. Deckwitz</i>	31
Nog leverbare uitgaven	<i>Ria Blödtner</i>	32

Van de redactie

Het jaar 2012 is al enkele maanden actief en het voorjaar heeft zich aangekondigd als u dit nummer van *Boorn & Boerschop* in handen krijgt. Al lezend kunt u zich bezinnen op de jubileumactiviteiten want de vereniging bestaat dit jaar 50 jaar! Heeft u er al over nagedacht, wat uw bijdrage aan de verenigingsactiviteiten kan zijn? Zo niet dan kunt u nog altijd overwegen uw hulp aan te bieden.

Samenstelling redactie gewijzigd

Tijdens de algemene jaarvergadering 2011 is de samenstelling van het bestuur gewijzigd. Het afgelopen jaar heeft het nieuwe bestuur haar eigen functioneren bepaald en een aantal wijzigingen en nieuwe taken doorgevoerd. De nieuwe taakverdeling heeft ook voor de redactie van uw verenigingsblad *Boorn & Boerschop* gevolgen gehad. Met ingang van 3 januari 2012 heeft Ria Blödtner - Leushuis de redactie verlaten. Ria heeft van 1998 tot heden haar volle inzet aan de redactie gegeven en heeft hier grote veranderingen meegemaakt. Ria, bedankt voor je medewerking en alles wat je voor ons hebt gedaan.

Als nieuwe vertegenwoordiger vanuit het bestuur in de redactie is Bart Hogeweg gevraagd. Tijdens de redactievergadering van 6 maart jl. is de werkwijze besproken. Bart, we kijken uit naar onze samenwerking!

Cursus "Geschiedenis schrijven"

Inmiddels is de cursus "Geschiedenis schrijven" achter de rug. Voor het volgende nummer van *Boorn & Boerschop* zullen we enkele cursisten vragen hun bevindingen te beschrijven en hen tevens vragen of we een bijdrage voor *Boorn & Boerschop* kunnen verwachten. Vier cursisten hebben de cursus gevolgd gericht op het schrijven van artikelen en nog eens vier hebben zich gericht op lay-out, het redigeren en de redactie van het verenigingsblad. We hopen dat er in deze groep enkele potentiële schrijvers en onderzoekers zijn die de komende jaren ook een bijdrage kunnen leveren aan uw verenigingsblad.

Een gift

Via de redactie heeft de heer G.A.B. Nijkamp, u reeds lang bekend als schrijver van vele artikelen voor *Boorn & Boerschop*, het volgende aan de vereniging geschonken:

- een aantal artikelen over rechtspraak;
- twee dozen met allerlei historisch materiaal;
- een aantal trouw- en doopboeken van Borne, Delden en Enter.

Gerard, onze hartelijke dank voor deze schenking die in het archief wordt ondergebracht.

Een oproep aan de leden

Het is nog niet vaak voorgekomen dat er een oproep wordt gedaan aan de leden. Misschien toeval, maar in dit nummer vindt u vier maal een oproep. U kunt u een waardig lid tonen door op deze oproepen in te gaan.

Deze keer in uw blad *Boorn & Boerschop*

Wat is meer van belang, in het dagelijks leven van de mens dan elektriciteit, water en gas? **Anja Tanke** geeft in een drieluik de ontwikkeling van deze elementaire levensbronnen in Borne: in dit eerste artikel *Gas, water en licht voor iedereen -1- Elektriciteit* gaat het om de introductie van elektriciteit. Ook met het artikel *Zo was 't, zo is 't* geeft Anja weer een impressie van het Borne van toen en ook de *Fotowestrijd* is deze keer van haar hand.

Johan Kwast geeft in *Consternatie in Hoksebeerge* op zijn eigen wijze weer, wat er kan gebeuren als je onvoorbereid erop uit trekt.

Een **oud-Bornenaar** geeft in het artikel *Zwaaïen naar de Koningin* een jeugdervaring weer. De naam van de auteur is bij de redactie bekend.

En ook **Henk ten Thije** heeft met *Oet de oale deus: "De vrolijke golf"* (1948) weer een bijzonder verhaal over het ontstaan van een muziekbond in Borne.

Een ongeval, dat voor de nodige opwinding in Borne zorgde, was het neerstorten van een straaljager van de (LSK) Luchtstrijdkrachten. **Jan Deckwitz** beschrijft in *Vliegcramp in Borne: het ongeval* het verhaal van het ongeluk en laat zien waar de brokstukken terecht kwamen. Een volgende keer gaat hij nader in op de achtergrond van de vlieger.

Ook komt **Jan Deckwitz** in *Boekennieuws* nog eens terug op het boek over Gerardus Potcamp geschreven door Hans Gloerich.

Liesbeth Hassink geeft in *Het Bussemakerhuis; museum in wording* kort weer welke veranderingen er in het Bussemakerhuis hebben plaatsgevonden.

Leo Leurink komt in het artikel *Buurtrijmpjes en boerderijrijmpjes ook wel 'riprepkes' genoemd* nog eens terug op zijn het rijm dat hij in de vorige *Boorn & Boerschop* naar voren bracht.

Oproep aan onze leden

Het jubileumnummer van *Boorn & Boerschop* verschijnt begin augustus. Het zou een leuke verrassing zijn hierin een spontaan verhaal aan te treffen van één of meerdere van onze leden. Het bestuur nodigt alle leden uit een bijdrage te leveren door **een leuk eigen en/of origineel verhaal te schrijven** en dit **vóór 1 juni 2012** toe te sturen aan de redactie van *Boorn & Boerschop*. Het meest aansprekend verhaal wordt in het augustusnummer van *Boorn & Boerschop* gepubliceerd. Overige verhalen presenteert de redactie in volgende nummers.

Uit de wandelgidsen van **Viator**, pseudoniem van dominee Bruna uit Hengelo, worden nog eens de wandelingen in en rond Borne aangehaald: *In en om Hengelo, Borne en Delden -1- Borne*. Hier nu wordt het eerste deel van een wandeling in en rond Borne gegeven. Let wel, dit speelt zich af rond 1897.

Hoe schrijf ik geschiedenis? Als u zich had aangemeld voor deze cursus, mede georganiseerd door onze vereniging, dan kunt u deze vraag nu beantwoorden. **Annemarie Haak** schetst het verloop van de cursus en kent inmiddels het antwoord op de vraag.

Het bestuur memoreert het leven van de onlangs overleden Jan ter Beke met een *In memoriam*.

De redactie kijkt met de voorzitter in *Nieuwe bezems* terug en vooruit op het verenigingsleven.

Annemarie Haak, notuliste tijdens de jaarvergadering, geeft in *De jaarvergadering van 15 februari 2012* beknopt weer waar het toen over ging.

De secretaris **Leo Leurink** houdt ons op de hoogte in *Van de bestuurstafel* en vertelt waar het bestuur de afgelopen maanden mee te maken had.

Tot slot wordt u door **Ria Blödtner-Leushuis** nog eens gewezen op de publicaties *Nog leverbare uitgaven* van de vereniging: niet alleen om te hebben maar ook om deze cadeau te doen aan anderen.

De redactie wenst u veel leesplezier!

Oproep aan onze leden

Tijdens een radio-interview bij Radio Borghende bracht Wim Welberg, in het kader van het vijftig jaar bestaan van onze vereniging naar voren een receptenboek te willen samenstellen, bestaande uit 50 recepturen. Bijzonder aardig zou het zijn om hier in recepten uit vroeger jaren op te nemen. Hij roept de ouderen uit Borne, Bornerbroek, Hertme en Zenderen op om de "oude recepten" uit vroeger jaren naar hem toe te sturen.

Voor aanvullende informatie kunt u zich wenden tot:

Wim Welberg, Nieuwe Es 14, Borne; tel. 06 45 18 29 11; email: wgwelberg@home.nl

Oproep aan onze leden

In de algemene ledenvergadering van 15 februari 2012 is het volgende onder de aandacht gebracht. De naam Stichting c.q. Museum Bussemakerhuis en de naam Heemkundevereniging Bussemakerhuis Borne zorgen nogal eens voor verwarring. Een andere naam, zonder onze hechte verbondenheid met het Bussemakerhuis tekort te doen, zou dit regelmatig terugkerende misverstand uit de wereld kunnen helpen.

Daarom nodigt het bestuur de lezers uit suggesties te doen voor een andere toepasselijke naam voor onze vereniging. U kunt uw idee voor een (heldere) nieuwe naam **tot 1 juni 2012 doorgeven aan het secretariaat.**

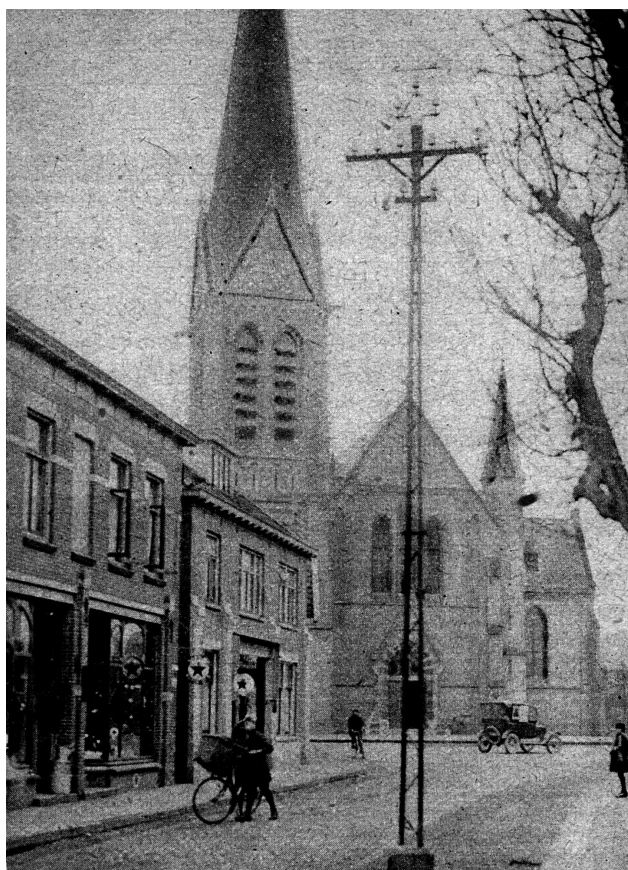
Gas, water en licht voor iedereen -1- Elektriciteit

Anja Tanke

We kunnen het ons niet meer voorstellen: ons huis zonder gas, water en licht. Nog geen 100 jaar geleden was dat in onze gemeente een heel gewone situatie. De beter gesitueerden hadden een pomp in de keuken, de arbeiders haalden water bij openbare waterpompen op straat of hadden een gezamenlijke waterput bij huis. Huisvrouwen kookten op een petroleumstel of op een kolen- of turfornuis. Dat brandde de hele dag, óók in de zomer. Iedereen had een kolen- of turfhoek en het schoonmaken van het fornuis was een smerig werkje. We wisten ons bij een lampet, kinderen gingen in de teil en als je het je kon veroorloven, ging je wekelijks naar het badhuis in de Stationsstraat. Voor verlichting waren er petroleumlampen. De huizen, vaak met enkel steens muren, waren niet geïsoleerd en in de winter kon het gebeuren dat in de slaapkamers de ijskristallen op de dekens lagen.

Inleiding

De woonomstandigheden en als gevolg daarvan de gezondheid van de bewoners, worden beter als de Woningwet van 1901 van kracht wordt. Er worden eisen gesteld aan nieuw te bouwen woningen. Gemeenten worden verplicht een bouwverordening vast te stellen en voor nieuw- en verbouw is een vergunning noodzakelijk. De gemeente Borne bewaart in haar archief bouwvergunningen vanaf 1905.

Elektriciteitspaal in de Grotestraat in de jaren '20

Een volgende verbetering in de woonomstandigheden is het beschikbaar worden van gas, water en licht voor particulieren. In drie delen wordt verteld over de oprichting van de gemeentelijke bedrijven, de levering van gas, water en licht in de eerste jaren en de wijze waarop ons gemeentebestuur dat aan de man én vrouw bracht.

Tot slot wordt beschreven hoe de bedrijven aan hun eind kwamen. In deze eerste aflevering het oudste gemeentelijk bedrijf: het Electriciteitsbedrijf.

Wat er aan vooraf ging

Op een aantal plekken in het dorp Borne stond straatverlichting voorzien van petroleumlampen. Deze werden iedere avond ontstoken door een zogenaamde lantaarnopsteker en de volgende morgen weer gedoofd. Maar als R.W.H. Hofstede Crull in 1896 de Bornsche Electriciteits-Maatschappij (B.E.M.) opricht, sluit hij een overeenkomst met de gemeente voor het verlichten van de straten middels elektrische gloeilampen voor een bedrag van f 90,- per jaar. Zijn eigen woning en café "Het Steerntje" beiden gelegen in de Marktstraat, waren de eersten met elektrische verlichting. De B.E.M. krijgt een concessie voor het leveren van stroom voor een periode van 30 jaar voor de openbare verlichting en de woonhuisaansluitingen.

Toen de concessie in 1926 afliep, stelde het gemeentebestuur een onderzoek in hoe het nu verder zou moeten met de stroomvoorziening. Helemaal tevreden was men niet want de prijs was voor veel Bornenaren een beletsel om *tot aanschaf van elektrisch licht in huis over te gaan*. In 1925 stemt de B.E.M., op aandringen van het gemeentebestuur in, met een prijsverlaging voor de huisaansluitingen. Minder dan de helft van de Bornse huishoudens kan in 1926 beschikken over elektrisch licht. Over het algemeen was een dergelijke luxe alleen voorbehouden aan beter gesitueerden.

Het eerste gemeentelijk bedrijf

Het gemeentebestuur beschouwde de stroomvoorziening in eerste plaats als een sociale zaak en in de tweede plaats vond men dat stroomlevering zich ook zou moeten uitstrekken tot de meer afgelegen huizen. Er worden in 1926 besprekingen gehouden met de B.E.M., maar na langdurige onderhandelingen bleek deze niet bereid aan de eisen tegemoet te willen komen. Het gemeentebestuur is van mening dat haar eigen belang én dat van haar inwoners de doorslag moet geven en daar gaat de B.E.M. niet mee akkoord. In dezelfde periode zijn ook onderhandelingen gevoerd met de N.V. IJsselcentrale uit Zwolle.

De prijs die geboden wordt, vindt het gemeentebestuur te hoog. Deze is vrijwel gelijk aan de prijs die nu nog berekend wordt door de B.E.M. Daarnaast vindt het gemeentebestuur dat eventuele winsten ten goede moeten komen aan elektriciteitsvoorzieningen in deze gemeente én men wil toezicht kunnen uitoefenen op de gang van zaken. Tevens zijn er een aantal financiële lange termijn risico's verbonden aan het uitgeven van een nieuwe concessie aan de B.E.M. of de IJsselcentrale. De raad besluit daarom op 21 september 1926 de concessie niet te gunnen aan een stroomleveringsbedrijf maar een gemeentelijk elektriciteitsbedrijf op te richten. Uit onderzoek is gebleken dat een dergelijk bedrijf zeer winstgevend is en uit ervaringen van andere kleine gemeenten komt naar voren dat de bedrijfsvoering geen extra kosten met zich mee zal brengen. Behoudens goedkeuring van Gedeputeerde Staten (GS) besluit de raad met ingang van 1 juli 1927 het gemeentelijk Electriciteitsbedrijf op te richten; de bezittingen van de B.E.M. in eigendom over te nemen voor een bedrag van f 25.000,--, met uitzondering van de hoogspanningskabels, goederen in het magazijn en het leidingnet in Zenderen. Voor de levering van stroom sluit het gemeentebestuur een overeenkomst met het Twentsch Centraal Station uit Hengelo. Het Electriciteitsbedrijf levert de stroom voor de straatverlichting en de huisaansluitingen.

Deze oude ansichtkaart van de Hoofdstraat in Zenderen is gemaakt rond 1909. Geheel rechts de straatlantaarn bij café en logement Haarhuis.

In de overeenkomst met de B.E.M. is het leidingnet in Zenderen niet inbegrepen terwijl de stroom daar geleverd wordt door de IJsselcentrale. De raad moet voor 1 juli 1927 zorgen voor een aansluiting op het Zenderse net, anders zit Zenderen zonder stroom. Daarom wordt een krediet verstrekt van f 18.000,-- voor de bouw van een transformatorhuisje en de 3 km hoogspanningsleiding. Tevens worden nog enkele andere delen van het lichtnet van de B.E.M. overgenomen. In 1927 kende Zenderen dus twee stroomleveranciers met eigen lichtnetten. De

Aantal aansluitingen in de gemeente:

Borne			Zenderen		
	licht	kracht*:		licht	kracht*:
1927	952	74	1927	46	9
1928	992	76	1928	54	9
1929	1143	76	1929	89	14
1930	1208	80	1930	182	38

**In de dossiers over de aanleg van de verlichting wordt gesproken over licht en kracht, zonder uitleg wat er nu mee bedoeld wordt. Mogelijk moet de verklaring gezocht worden in de aansluiting op het lichtnet t.b.v. woningen en het gebruik van krachtstroom t.b.v. bedrijven.*

IJsselcentrale heeft een rijksconcessie en levert elektriciteit aan het gymnasium, het retraitshuis en het klooster¹.

Ten behoeve van het dagelijks beheer van het Electriciteitsbedrijf stelt de raad in hetzelfde jaar een beheersverordening vast. Er komt een zogenaamde lichtcommissie die het college van advies zal dienen over onder andere het uitvoeren van werkzaamheden.

Straatverlichting en stroom in Zenderen, Hertme en Bornerbroek

In de dossiers in het gemeentearchief is niets gevonden over de aanleg van straatverlichting in Zenderen, Hertme en Bornerbroek. Het is daarom mogelijk dat die er in de jaren '20 niet of nauwelijks was. Op oude ansichtkaarten van Bornerbroek staat straatverlichting afgebeeld bij café Annink op de

kruising Worker Landen / Entersestraat en in Zenderen in de Hoofdstraat bij café en logement Haarhuis. Mogelijk dat de straatverlichting is aangelegd in opdracht van het rijk, omdat de doorgaande wegen rijkswegen waren en de stroom voor de lantaarnpalen geleverd werd door de IJsselcentrale. Hertme kende geen rijkswegen, er zal nauwelijks straatverlichting geweest zijn.

In 1924 vraagt het college toestemming aan GS om het hoogspanningsnet van Borne te mogen uitbreiden

naar Zenderen. GS gaan niet akkoord en bakende het leveringsgebied van de B.E.M. af rond het dorp Borne en stelde tevens de eis dat het college voor nieuwe aanleg een vergunning moet aanvragen.

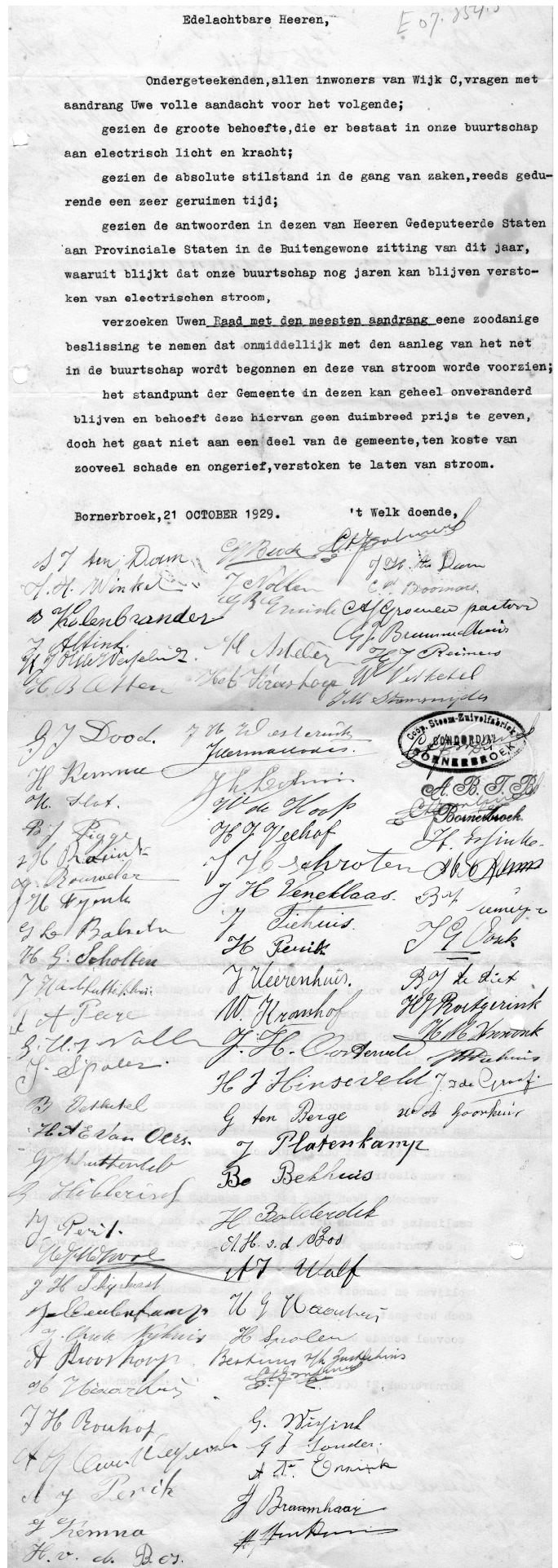
Zoals hiervoor beschreven worden in 1927 bij de oprichting van het Electriciteitsbedrijf afspraken gemaakt over de stroomlevering in Zenderen. In 1930 hebben inwoners van Hertme en Bornerbroek niet de beschikking over stroom in huis. Maar zij willen hun huizen graag laten aansluiten, zoals in

hun brieven staat: *op licht en kracht*. In 1930 besluit de gemeenteraad voor eigen rekening tot aanleg van transformatorstations en laagspanningsnetten in Bornebroek en Hertme voor een bedrag van f 149.461,- door de firma Mijnsen & Co². In afwachting van de definitieve beslissing van GS vraagt het college aan GS toestemming om een tijdelijke stroomvoorziening naar Hertme te realiseren middels een bovengrondse laagspanningsleiding. In plaats van toestemming voor een tijdelijke voorziening geven GS opdracht tot overleg tussen het college en IJsselcentrale waarbij het struikelpunt is de zeer eenzijdige machtspositie de IJsselcentrale ten opzichte van de kleine locale bedrijven. GS geven geen toestemming voor uitbreiding van de eerder verleende concessies die ten koste zouden kunnen gaan van de IJsselcentrale. Deze moet ook de minder of niet rendabele gebieden bedienen.

In 1931 sluit de gemeente toch een contract met de IJsselcentrale voor het leveren van stroom voor het gebied buiten het dorp Borne. De IJsselcentrale draagt de stroomlevering van het klooster en het gymnasium over aan de gemeente onder voorwaarde dat de besturen van de inrichtingen hun medewerking verlenen. De overeenkomst wordt aangegaan voor periode van 10 jaar.

Kamervragen over de "electrificatie" van Zenderen

Het college vraagt op 16 augustus 1928 een vergunning aan voor het kruisen van de rijksweg van Almelo naar Hengelo met bovengrondse elektrische leidingen van 220 Volt en het plaatsen van een lantaarnpaal ten behoeve van het distributienet in Zenderen. De vergunning wordt maar niet verstrekt en inmiddels hebben inwoners van Zenderen voor eigen rekening in hun huizen leidingen laten aanleggen zonder dat ze over elektriciteit kunnen beschikken. De situatie doet zich voor dat huizen aan de ene kant van de straat wel stroom hebben terwijl de bewoners van de overzijde zich nog moeten behelpen met petroleumlampen. De aannemer had uit eigener beweging de stroomdraden over de weg gespannen maar omdat de vergunning nog niet was afgegeven, zijn ze op last van de gemeente verwijderd! Het wachten duurde lang, totdat kamerlid Van Voorst tot Voorst kamervragen stelde aan de minister van Waterstaat over het uitblijven van de vergunning. Het antwoord kwam snel: de vergunning werd prompt, binnen een week na het stellen van de kamervragen, op 11 maart 1929 verleend en de verdraging was, volgens Rijkswaterstaat opgetreden omdat de gemeente in gebreke was gebleven bij beantwoording van brieven van Rijkswaterstaat. De gemeente weet echter van

Verzoek uit 1929 van inwoners van Bornebroek om aansluiting op "licht en kracht".

niets³!!

Wat kost het

Niet iedere inwoner van Borne betaalde hetzelfde bedrag voor elektriciteit. De tarieven waren afhankelijk van de plek waar men woonde. In Borne werd het tarief bepaald door de oppervlakte van het huis, het aantal vertrekken en het aantal bewoners. Terwijl in 1936 inwoners van Zenderen, Hertme en Bornerbroek een voorschot betaalden op basis van een geschat jaarverbruik in kWh (kilowattuur). Een geschat jaarverbruik van 41 t/m 45 kWh per jaar kost f 1,40 per maand; voor 191 t/m 200 kWh per jaar: f 5,25 per maand⁴. In 1938 bedraagt de prijs per kWh in Zenderen 4 cent, in Hertme en Bornerbroek 6 cent. Het verschil in prijs had ongetwijfeld te maken met het contract dat gesloten was met de IJsselcentrale en mogelijk ook met de aanlegkosten van het lichtnet door de gemeente die op deze manier werden terug verdiend.

Het zou echter nog jaren duren voordat alle woningen in de gemeente waren aangesloten op elektriciteit.

Geen voorlichting over gebruik en het gevaar van elektriciteit

Bij de introductie van gas en water houdt de gemeente informatiebijeenkomsten om voorlichting te geven over het gebruik. Voor een deel was dat uiteraard uit eigen belang: hoe meer aansluitingen hoe meer winst voor de gemeente. Elektriciteit brengt toch een zeker gevaar met zich mee bij verkeerd gebruik. Zowel in de Bornsche Couranten als in dossiers in het gemeentearchief is geen informatie gevonden over het geven van voorlichting. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat de invoer zeer geleidelijk ging: vanaf 1896 was het immers al mogelijk om over elektriciteit in huis te beschikken.

Opheffing

In 1958 ontvangt het gemeentebestuur een aanbod van de IJsselcentrale voor het leveren van elektriciteit. De IJsselcentrale ruikt een kans tot overname van het gemeentelijk Electriciteits- en Gasbedrijf omdat directeur Vermeer van de gemeentelijke bedrijven dat jaar met pensioen zal gaan. Het gemeentebestuur reageert positief en laat vervolgens het aanbod voor elektriciteit onderzoeken. Tijdens de raadsvergadering van 26 april 1962 wordt besloten dat overname niet gewenst is. Eén van de redenen is dat de exploitatie van het Gasbedrijf duurder zal worden⁵.

In 1968 wordt door de minister van Economische zaken een commissie geïnstalleerd die de doelmatigheid van kleine (locale) elektriciteitsbedrijven in beeld moet brengen en zij zal ook gaan onderzoeken in hoeverre de gemeenten hun rol daarin (distributie en beheer) nog kunnen vervullen. Het college ziet de bui al hangen en opent in 1969 onderhandelingen met de IJsselcentrale.

Personeelsleden van het Electriciteitsbedrijf.

Van links naar rechts: Henk Schrik, Hennie Boomkamp, Gerrit v.d. Bosch, Wim Leushuis, Hendrik Oonk, Willy Annink, Willem Vrieling.

Op de foto ontbreken Reinald van Wanrooy, Johan Oude Kamphuis en Jannes van Geel.

De foto is ter beschikking gesteld door Hennie Boomkamp.

Binnen een jaar wordt de zaak beklonken en tijdens de raadsvergadering van 2 april 1970 wordt besloten tot verkoop van het hoog- en laagspanningsnet, de transformatorhuizen, gereedschappen, huisaansluitingen en magazijnvoorraad.

Tien personeelsleden worden overgenomen, te weten: hoofdopzichter A.A. van Geel; opzichter G.A. van den Bos; keuringsambtenaar H.H.J.M. Boomkamp; grondwerker W.A. Vrieling; boekhouder H.J. Muizebelt en de elektromonteurs T.W.F. Annink, W.A. Leushuis, H.H.W. Oonk, J.H.J. Oude Kamphuis en R.J.M. van Wanrooy⁶.

Met ingang van 1 september 1970 wordt het gemeentelijk Electriciteitsbedrijf opgeheven.

Verantwoording:

1. Secretarie-archief gemeente Borne 1929-1960 inv. nr. 935 Stukken betreffende de aansluiting van panden op het electriciteitsnet, 1929-1960.
2. Secretarie-archief gemeente Borne 1929-1960 Inv. nr. 939 Stukken betreffende de electriciteitsvoorziening in door het Twentsch Centraal Station voor elektrische stroomlevering, 1929 – 1932.
3. Secretarie-archief gemeente Borne 1929-1960 inv. nr. 938 Stukken betreffende de electriciteitsvoorziening in door het Twentsch Centraal Station voor elektrische stroomlevering, 1929 – 1932.
4. Secretarie-archief gemeente Borne 1929-1960 inv. nr. 947 Stukken betreffende de tarieven voor levering van stroom. Bezwaarschriften verzoeken tot ontheffing, 1929 – 1945.
5. Dossier E07.354.819 Overname Electriciteitsbedrijf door de IJsselcentrale te Zwolle 1958-1962.
6. Dossier E07.354.819 Overdracht van het Electriciteitsbedrijf aan de IJsselcentrale te Zwolle 1968-1972.

Consternatie in Hoksebearge

Johan Kwast

Vandaag zal 't mien eerste optreden met de Hoksebeargse moondharmonicaclup wörden. Wiej möt woareargens 't Gelderse in.
Um da'w der nog nich eerder bint'ewes, goa'w te hoope, met 'n auto der hen.
Op 't maark verzamel wiej oons. Iedereen is der mooi op tied, en woarum zó'w dan nog langer wochen; loa'w mear goan.

Wiej veurt vot, achter mekaar an. Scholten vuurop, want den möt de weg weten. Ze zeit dat der vandaag nog meer te doen is. Dan kan der nog wal aardig wat volk op of kommen. 'n Intree is gratis, en dan wee'j 't wal. De weg is makkelijk te veenden, en in een keer riede wiej der hen.
Loa'w de auto's mear nich te dichte biejetten, dan köw, a'w wierum goat, ze makkelijk wier veenden.
Wat ne logica, mear 'n endje lopen dat möt können. 't Köfferke in de haand, schier in 't pak, doar stap wiej hen.

Ginds, dat grote witte gebouw op den bult, doar zol 't wal ees können wean.

Der is nog weanig volk op de been, mear dat zal temet wal aans wörden. Scholten kleait de hoge stenen trappen op, en kik der ees heanig achter de duure hen. 'k Leu'w da'r hier wal good bint, röp-e.
Wiej ok noar boawen, de vroaleu 't leste vanzölf.
In ne grote ruimte loopt drok oaweral leu rond.
Nen eankelan zit an 't schap koffie te leuten. Wal vrömd, wieder stoat der gin steule. "Wee'j wat", zeg Scholten onzen woordvoerder, "oons spul zette wiej boeten nöast dee trappen neer, doar kan't mooi stoan, en gin meanske zöt et.". "En a'w op möt kommen, kö'w 't zo griepen." "k Snap 't nich, mear 't zal wal.

De meesten neust der voort oaweral rond en duukt alle heuke en keamerkes in. Binnen de korste keren hef ieren zich oplost tusken onbekeand volk.

Neargens heur of zee ik 'n optreden en ik deank:

"Loa'k eers effen mien köfferke ophalen".

"Biej de haand holen, dat lik mij toch better". 'k Goa de duure oet en de trappen wier of.

Ik kiek, en ik kiek . . . , nich te geleuwen, al oons gerei is vot! En 't is der ne drokte van belang; 'n rommelmaark of zo iets is der an de gang.

Tusken stapels deuzen, sinaasappelkistjes en wat plestik, veen ik zo weg en wier oonze köfferkes.

Almoal

lösbrökken en alle moondöargels bin der oet. Mear woar ik ok zeuk, mien köfferke is vot. "n Cieferslot helpt ok nich, zee nemt 't hele kofferke wal met". 'k bin glad van de wieze.

'k Zal noar binnen mötten en melding maken.

Hee, wat lig doar in 't grös, zee ik dat good?

't Is 'n moondöargel, plat'etrapt en 't zit vol zaand, kats vermallemoerd; doar bi'w mooi kloar met. En doar, in nen groten zaandbak, den half en half schoel geet oonder vleebuske, doar ligt der nog völle meer. Almoal volpropt met zaand.

Joa, en op dee dubbelen, dee met dee völle geatjes, doar hebt ze zich helemoal op oetleawd.

Heel oons hebben en holen is in een keer noar de barrebiesjes hölpn. Moondoargels in F. en G., bint der ok al nich meer te kriegn; wördt der nich meer maakt.

Wat is 't wat, wat is 't wat; een en al ellean.

't Spöllen zal oflast mötten wörden. Alns kan nog wal op 'n plietsiezaakje oetdraaien, wat wee'j der van.

Wa'j aaltied met zukke rampen hebt, de kraant is der voort bij. Fotografen springt der ok al rond.

Vanzölf, van zo'n biezeunder vuurval möt verslag wörden doan. De pers wil noe "hoor van 'n hoond".

"Woar is den woordvoerder van oeleu?". Direct ophalen, en hierhen der met!". Ok dat nog.

De kraantenleu sprekt oondertusken of: "'t Verhaal möt bij almoal, 'n zölfden kop hebben".

"Mondharmonieclub, nog vóór haar optreden, geruïneerd".

Met völ geroas löp der nen wekker op. Woar bin ich? "Gelukkig, in de sloapkamer, in mien eagen bere".

Zwatte köfferke steet mij vrömd an te kieken. Net of 't zeggen wil: "Wat he'j toch, hier bin ik wal".

En zo heel heanigan, kom ik wier bie'j de positieven. Oons optreden, dat kan gewoon duurgoan.

Leu dee völ wett, könt ok wa dom doen.

Zwaaien naar de koningin

Een oud-Bornenaar

Vroeger werd Koninginnedag uitvoerig gevierd in ons dorp. Verenigingen en Oranjecomité sloofden zich uit om activiteiten voor te bereiden en de straten te versieren. Dit alles werd gefinancierd door Johan Spanjaard van de gelijknamige fabriek. Soms werd er iets verrassends toegevoegd. Hieronder samengevat: een reisje op Koninginnedag naar Amsterdam.

Koninginnedag op de Dam in Amsterdam (1930)

Feestelijk versierde straten

Toen ik ongeveer zestien jaar was, zat ik bij de verkennerij. Vanuit ieder dorp mochten jaarlijks twee personen Koninginnedag in Amsterdam bijwonen. Middels een loting werd bepaald wie er naar toe mochten. Meestal had ik geen geluk, maar dit jaar werd ik aangewezen! Ook de dochter van de familie Schreuder, we waren ongeveer even oud, werd verkozen: zij zat bij de padvindsters. Nu was ik nog nooit in de nabijheid van een vreemd meisje geweest, daar zorgde moeder wel voor.

We kregen geld van Johan Spanjaard, zó uit zijn portemonnee. Hij gaf het geld aan mij met de mededeling: *“Jullie moeten na afloop lekker gaan eten, geef de chauffeur ook maar wat, maar wel aan een ander tafeltje”*. En zo gingen we samen in een auto van Spanjaard met chauffeur naar Amsterdam.

In Amsterdam hebben wij veel gezien en geschreeuwd: *“Leve de koningin”*.

Op de terugtocht zijn we bij een restaurant aangeland en hebben daar van het geld een bescheiden maaltijd besteld. Ik aan de ene kant van de tafel en zij aan de andere kant. De chauffeur ging aan een ander tafeltje zitten. Zo werkte dat vroeger.

Thuisgekomen voelde ik mij trots dat ik nog een groot gedeelte van het geld kon teruggeven. Maar Johan Spanjaard zei: *“Wat ben je voor iemand? Ik had je een bedrag toegekend voor de hele avond!”*

Ik gaf het geld terug en zei dankjewel. Ik voelde me vereerd. Deze dag was een geweldige belevenis.

Oet de oale deus: *De Vrolijke Golf* (1948)

Henk ten Thije

**“Fotoos, fotoos, het bint papiern dingn,
mer elkn foto hef veur alleman aait ne herinnering”**

Dit moal n mooi plaatje oet 1948. *De Vrolijke Golf*, n orkestje van acht Boornse jongs dee meka hebt vunn in t Sint Jozefgebouw an n Ennekerdiek. t Sint Jozefgebouw was toendertied t clublokaal van de **KAB**, de **Katholieke Arbeiders Beweging** in Boorn. De KAB is opricht in 1889 as teegnhanger van n **Sociaal Democratischen Bond** van Domela Nieuwenhuis. Van de “Rooi” dus.

Vanof 1895 hadn de Boornse Katteliekn eer eagn gebouw an n Ennekerdiek. In 1945 ontstun oet de KAB de KAJ: de **Katholieke Arbeiders Jeugd** veur jongern boamn de twaalf joar. Dat was van t begin of an n succes, want in de joarn vieftig hadn ze in t hele laand zo roond de 50.000 leedn. Eer doel was: arbeiders tot n leamnd Christendom te brengn deur t beïnvloedn van t arbeidsmilieu

In t gebouw an n Ennekerdiek was vanalns te doen. D'r wödn toneelspölt, wödn cursussen geemn (deur deskundigen van de KAB) en ze gungn sommers met de jeugd ne wek op vekaansie.

En elkn zundagmonn was t gezellig drok in de veurzaal. lej konn dr van alns, n pötje kaartn, biljartn, sjoeln of gewoon n betje dom lult. Op zon n gemeudelekn zundagmonn hebt n stuk of wat jongs de köppe bij meka stöckn en toen is t idee ontstoan um met n man of wat meziek te goan maakn.

Zo ezeg zo edoan. Noa n wek of wat hadn ze n man of acht bij meka en noa ne tied good oefenn begunt t eargns op te liekn. De repetities vunn plaats in t Sint Jozefgebouw en mangs, as t mooi weer was,

De Vrolijke Golf

Achterste rieg v.l.n.r.: Tonnie Gervink - zang, Herman Oude Egberink (Herman van Hemmelheer) - zang, Herman Vollenbroek (Herman van Zwatn Jans) – zang, Ben ten Tusscher (van n Beeld) - zang, Hennie Hemink - accordeon.

Veurste rieg v.l.n.r.: Gerard Drent - gitaar, Gerard Vaalt (van Frans van de Vaalt) - drums, Gé Oude Groeniger - gitaar.

biej één van de leedn achter t hoës. "De leu vunn t mooi" aldus mienn zegsman. "Of en too bleemn ze stoan luustern".

De Vrolijke Golf, zo heetn t clubke, bestun oet veer zangers oendersteend deur nen accordeonist, twee gitaristen en nen drummer. Zee gungn fanatiek an t weark, en zee door: het völle oefenn wödn beloond. Ze haddn succes !

Dr wödn völn spöld in Boorn en aj dat good doot dan sprek zich dat roend en noa verloop van tied kwamn dr dan ook via t bestuur van de KAJ anvraag binn um te komn spöln veur de jeugd van de KAJ in aandere plaatsn. En zo gung *De vrolijke golf* op toernee en door wadn ze bes greuts op.

Noe was dat spöln in aandere plaatsn wa merakels mooi, mer ook ieder bod wier nn heeln toer um dr te komn, want alns gung met de fietse. Mer muziekaantn bint vindingriek en zo had alleman wa ne oplossing vunn um de instrumeantn zo makkelijk mögelik te vervoern.

n Accordeonist har n vast kiske achter op n dreager en door wödn t accordeon op vast e knupt, de gitaristn hadn t instrumeant op de rugge en drummer Vaalt har an weerskaantn van n begasiedreager n rek waarin an de ene kaant de kleane trom zat en an de aandere kaant nn hooltn koffer met doorin de bekkns, stökke en aander gerei. De grote trom gung dwars achterop n dreager en wödn dan vasbunn met nn baand umn boek hen. Zo trökn ze, met eer oetgebreide repertoire van mooie Hollaandse leedjes, van Boorn nor Almeloo, nor Hengel of nor Eansche.

Van versterkers hadn ze nog nich heurt in dee daage en toen koj, as de meziek spöln, nog met meka proatn

Van t één kump t aander. Want woar meziek wodt maakt, door wodt ook daanst en zo ontstun d'r n daansklubke, woar, oonder zeer deskundige leiding van Daansschool Nijhof, de eerste pasn wödn leert. t Mooie van dit daansn was dat r ook wichter mögn metdoon

Veur de meziek biej t daansn zorgdn n accordeonist en n drummer van *De Vrolijke Golf*. Ze mögtn dat doon noadat t bestuur van de KAB en n aalmoezenier / kappeloan Bruggeman door toestemming veur hadn geemn, want joa, zee wadn natuurlk wa 't bendje van de KAJ ofdeling Boorn.

Op n gegeemn moment gung t zo good met n accordeonist en n drummer dat ze wödn vraagt veur brulftn en dan met name veur dagbrulftn. Zee begunn dan um half twaalm smons (noa de keark) en dan spöln ze tot de leu gungn ettn en dan soamns wier van zes uur tot half elm. An't ean van de rit hadn ze ieders viemntwintig guldn in de bokse. (tien guldn vuur oawerdag en viefteen vuur soamns).

De Vrolijke Golf hef vief joar bestoan. "Het was ne mooie tied" aldus mien n zegsman.

Daank an:

Gerard Vaalt
Arend Wisman

OPROOP

Wiej maakt met plezeer t stukske **Oet de oale deus**. n Betje nostalgie en n betje geschiedenis. Wiej doot dat t leefste met fotoos van veertig, viefzig of zestig joar oold.

Wiej wilt geern weten hoo de leu heet dee op t petret stoat en woarum de plaat is maakt. Hebt ieleu in ne oale deus eargns in n keske van dee plaatjes van t meziek of van t voetball'n of van ne brulft of van t zwemm'n biej Heidelberg, in de Gréentkoel, van t kampeern, n mooi stroattaferreeel of wat dan ook, loat t oens weet'n en wiej zoargt dat t veur mekaar kump.

Efkes belln met Henk ten Thije (266 33 77).

Wij bint oe noe avast dankbaar!

Vliegramp in Borne: -1- Het ongeval

Jan F. Deckwitz

Donderdag 25 oktober 1951: een datum, een dag, die niemand nu meer iets zegt misschien, maar voor Borne was het een opmerkelijke dag. Schitterend weer was het die donderdag, windstil en de zon stond aan een nagenoeg wolkenloze herfsthemel. Militaire vliegtuigen op grote hoogte trokken hun condensstrepen, duidelijk en doelgericht. Enkelen toonden een grillig gedrag, blijkbaar een oefening boven Hengelo of Borne. Plotseling wordt het normale vliegpatroon doorbroken: één van de vliegtuigen gedraagt zich duidelijk afwijkend en komt steil naar beneden. Slechts enkele tellen later lijkt de kist weer recht te worden getrokken. Hij houdt het niet en breekt in stukken. De brokstukken verspreiden zich over een groot deel van Borne.

Wat vooraf ging

Op de vliegbasis Leeuwarden is het 324-squadron gevestigd. In de vroege morgen van donderdag 25 oktober 1951 krijgen vier vliegers de opdracht voor het onderscheppen van een aantal onbekende vliegtuigen ergens in het oosten boven ons land. Het gaat om een oefening, maar wel een die in uitvoering serieus genomen wordt.

Eén van de vier vliegers, 2e luitenant Piet Hartzema, beschikt niet over een zuurstofmasker. Hij is enkele weken voor deze dag teruggekeerd van een opleiding op de Gloster Meteor in Engeland en beschikt niet over een volledige vlieguitrusting. De foerier heeft weliswaar zuurstofmaskers besteld, maar nog niet binnen gekregen. Hartzema leent een masker bij een vliegmaatje, sergeant Willemsen. Snel wordt het masker gecheckt, het past niet helemaal correct, maar wordt vervolgens toch meegenomen. Na een korte briefing gaan de vliegers elk naar een eigen vliegtuig, een Gloster Meteor MK VIII, treffen de voorbereidingen en starten daarna hun toestel. Drie toestellen staan binnen enkele minuten vliegklaar op de taxibaan, van het vierde vliegtuig wil de motor niet direct starten. Afsproken wordt dat de drie gereedstaande vliegtuigen de lucht in gaan en dat het vierde zal volgen. De drie toestellen vertrekken om 09.37u. en stijgen tot een hoogte van zo'n 20.000 ft (ca. 6,5 km) in afwachting van het vierde toestel; deze vertrekt om 09.41u. Gezamenlijk vliegen ze op 20.000 ft hoogte richting Twente. Na ongeveer 25 minuten worden boven Hengelo "vreemde vliegtuigen" opgemerkt; de vliegers krijgen de opdracht om te stijgen naar 30.000 ft en de vier onbekende vliegtuigen te identificeren middels een schijnaanval.

Onderschepping en verwarring

Bij een onderschepping voor een schijnaanval vliegen twee vliegtuigen schuin achter elkaar en duiken in de richting van hun doel. Het tweede vliegtuig beschermt hiermee zijn voorganger en blijft hem volgen. Er zijn momenten dat ze elkaar niet kunnen zien.

De Gloster Meteor MK VIII op de vliegbasis Soesterberg. Een soortgelijk toestel van de vliegbasis Leeuwarden verongelukte op 25 oktober 1951 in Borne.

Voor een schijnaanval moeten de vliegtuigen stijgen tot 34.000 ft (ruim 10 km hoogte) om vervolgens in twee formaties van twee vliegtuigen, in een duikvlucht de "onbekende kisten" te onderscheppen en hun kenteken te registreren.

Dit gebeurt ook in eerste instantie. Maar het eerste vliegtuig van de eerste formatie duikt steil naar beneden en verdwijnt uit zicht. Zijn maat in het tweede vliegtuig gaat met hem mee, maar constateert dat de eerste vlieger te steil naar beneden gaat en zelfs zijn maximum snelheid gaat overschrijden. Alleen met duikremmen is de snelheid te beperken, maar dit gebeurt niet.

De tweede vlieger onderbreekt de actie en tracht contact op te nemen met de andere vliegers. Deze vliegers zijn in verwarring en spreken hun vermoeden uit: "Daar flikkert er een naar beneden, poor boy" en "I think it was a Thunderjet in flames", zijn waargenomen berichten. Op een nieuwe oproep via de radio reageert de eerste kist niet.

Over en weer wordt via de radio geprobeerd te achterhalen wat er is gebeurd en waarom de eerste kist plotseling naar beneden dook. De oefening wordt afgemaakt. De tweede formatie zoekt contact met de eerste om naar de vliegbasis terug te keren. De identificatie van de onbekende vliegtuigen wordt doorgegeven aan de verkeersleider. Nog even wordt er rondgevlogen om uit te kijken naar de

eerste vlieger maar deze is niet te achterhalen: de vliegers keren op eigen gelegenheid terug naar Leeuwarden. De verkeersleiding van Leeuwarden doet nog verschillende keren een oproep om het eerste vliegtuig te achterhalen, maar er komt geen reactie, tot er een telefoontje van de vliegbasis Twente komt met de mededeling dat er in Borne een kist is neergestort.

Verschillende waarnemingen

Zowel op de grond als in de lucht zijn er zaken opgevallen: de plotselinge steile duikvlucht van het eerste vliegtuig, het weer optrekken op lagere hoogte, het uiteenvallen van het vliegtuig in verschillende brokstukken en enkele gehoorde explosies.

Zo'n tien getuigenverklaringen geven nagenoeg hetzelfde beeld van het voorval. Gemeenschappelijk in de verklaringen is de steile duikvlucht en de in brokken uit elkaar vallende kist op lagere hoogte.

Aanvankelijk dacht men aan een explosie en een brand, maar naderhand bij de analyse van de bijeen gevonden brokstukken is geconcludeerd dat de vlieger waarschijnlijk vóór de duikvlucht op grote hoogte bewusteloos is geraakt. Op ca. 10.000 ft hoogte is hij bijgekomen en heeft getracht de kist weer recht te trekken. Dit is te abrupt gebeurd, waardoor de vleugels afbraken. Stukken van de afgebroken vleugels schampten het staartstuk (het stabilo) dat vervolgens ook afbrak.

Omdat het uiteenvallen van de kist op relatief grote hoogte (ca. 3 km) gebeurde zijn de stukken over een groot gebied (ca. 1,5 km x 1,5 km) in Borne verspreid, het merendeel ten westen van de spoorlijn Hengelo – Almelo. Een overzicht van de teruggevonden brokstukken vindt u op het kaartje en omschrijving op de volgende bladzijde. De linker motor van het vliegtuig werd twee dagen na de gebeurtenis teruggevonden aan het begin van het Dikkerslaantje, vlakbij de ingang van het hertenkamp.

De schade

De legenda bij de kaart op de volgende bladzijde geeft aan waar de brokstukken op de grond zijn terecht gekomen. Opvallend is dat op de 18 plaatsen in de omgeving van de Molenkampsweg en de Letterveldweg, waar toch min of meer grote brokstukken terecht kwamen, er gelukkig geen persoonlijke ongelukken of slachtoffers zijn te betreuren. Wel is er de nodige materiële schade. De familie Groeneveld woonde pas een week in een nieuwe woning aan de Azelosestraat. Bij hen kwam een deel van een uitlaat in de tuin terecht.

Een deel van het linker onderstel met een wiel en wielophanging sloeg door het dak van de constructiewerkplaats van Brunne-

De in Borne omgekomen vlieger, 2° Lt. Piet Hartzema, hier in een Gloster Meteor MK VIII tijdens zijn opleiding in Engeland op de vliegbasis Driffield.

Nabij de boerderij van B. Ubbink aan de Molenkampsweg kwam de vlieger levenloos neer (zie de plaatsaanduiding -1- op de kaart).

De jetpipe met gondel werd teruggevonden aan de Azelosestraat nabij het huis van de fam. Rozema. Een deel van de vleugel beschadigde het dak van het woonhuis van de Rozema's (zie -12- op de kaart).

Kreef aan de Bornebroeksestraat en kwam in de werkplaats tussen een werkbank en draaibank terecht. Vier mannen waren hier aan het werk, geen van hen werd door brokstukken geraakt.

De gebroeders Egberink waren in een weiland aan de Letterveldweg aan het werk. Ze zagen de brokstukken van de kist naar beneden komen tot plots een deel van de staart op enkele meters van hen insloeg in de grond.

Een deel van een vleugel trof het dak van de familie Reekers aan de Letterveldweg 40. Op nummer 42 bij de burens werd een slaapkamer getroffen door enkele brokstukken.

Bij de familie Rozema aan de Azelosestraat viel een deel van een motoruitlaat op het dak en vervolgens op straat. Aan de overkant van de Azelosestraat, waar nu de Jan Ligthartschool staat, kwam een deel van de neus van de kist op straat.

Terugblik naar de oorzaak

Achteraf is gebleken dat het geleende zuurstofmasker te groot moet zijn geweest waardoor het enigszins lekte bij de neuswortel. Ook de zuurstofvoorziening in het vliegtuig was niet juist ingesteld omdat de kraan op "normal" stond, geschikt om tot een hoogte van 20.000 ft te vliegen. Door te weinig zuurstof op 34.000 ft hoogte is de vlieger bewusteloos geraakt. Het onbestuurde vliegtuig viel naar beneden waarbij de maximale vliegsnelheid ruim werd overschreden. Op ca. 10.000 ft hoogte is de vlieger zeer waarschijnlijk bijgekomen en constateerde zijn duikvlucht. Een eerste reactie was het recht trekken van de kist. Door de grote g-krachten braken de vleugels af. Het staartstuk werd beschadigd door de afgebroken vleugel. Vervolgens braken ook de motoren van de vleugels af. Omdat de breuk op ca. 8.000 – 10.000 ft hoogte (ca. 3 km) plaatsvond, hebben de brokstukken zich over een groot gebied kunnen verspreiden. De vlieger was zich niet voldoende bewust om nog gebruik te maken van de schietstoel en zijn parachute. Hij kwam om in de kist en werd hierin teruggevonden bij de boerderij van Bernard Ubbink aan de Molenkampsweg.

Opwinding in Borne

Gezien het prachtige weer waren er veel mensen buiten. Bij de scholen was het schoolkwartier aangebroken, de kinderen waren op de speelplaats. Velen namen waar wat boven hun hoofd gebeurde. Nu, zo'n 60 jaar na de gebeurtenis zijn er nog getuigen die kunnen vertellen wat er voor hun ogen gebeurde. Hans Gloerich uit Borne en Jan Steenblik uit Hengelo herinneren zich vrij goed waar zij waren (op de speelplaats van de lagere school) en

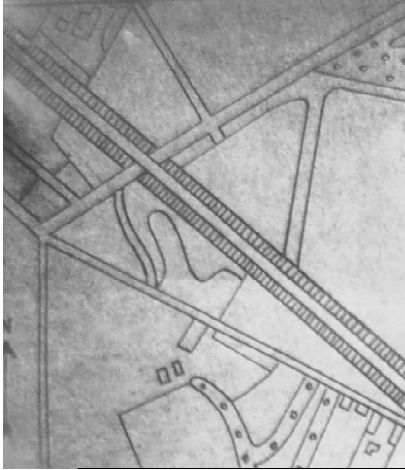
Op de Beerninksweg nabij de spoorovergang Bornebroeksestraat was de belangstelling groot. De omgeving van de Molenkamp werd door de politie afgezet.

Aan de Azelosestraat, op de hoogte van Jan Ligthartschool kwam een deel van de romp terecht.

De brokstukken van het vliegtuig werden verzameld en in een hangar op de vliegbasis Twente op hun plaats gerangschikt. Zo heeft men kunnen achterhalen hoe het vliegtuig uit elkaar is gevallen.

De locaties in Borne waar delen of onderdelen van het vliegtuig zijn gevonden zijn van vóór 1940 maar in grote lijnen zijn (nog) niet aangegeven (om militaire redenen). De locaties zijn Bornebroeksestraat, Azelosestraat en de joodse begraafplaats. Bij de locaties zijn ook de locaties van de vliegtuigdeelen aangegeven. Bij -1- Molenkampsweg.

Wat men terugvond van het vliegtuig

1. Deel van de uitgebrande cockpit met motor;
2. Rechter motor (Molenkampsweg);
3. Uitgebrande brandstoftank (Molenkampsweg);
4. De linker motor (Hertenkamp / Dikshoek);
5. Turbinewiel van rechter motor (in de buurt van de joodse begraafplaats);
6. Rechter vleugel, met hoofdwiel en motor;
7. Rechter hoofd wiel in constructiewerk;
8. Rechtere vleugel, met hoofdwiel en motor;
9. Airintake links en olietank linker motor;
10. Airintake rechts (Letterveldweg);
11. Staarteinde (Letterveldweg);
12. Jet pipe met gondel (voor de Jan L. van der Meer);
13. Middenstuk van de romp (Letterveldweg);
14. Rompbepaling (voor aan de Letterveldweg);
15. Linker vleugel (in weiland aan de Letterveldweg);
16. Horizontaal stabilo (achter in het weiland aan de Letterveldweg);
17. Linker hoofdwiel in constructiewerk;
18. IFF / Meteo (Anemoon).

wat zij deden op het moment dat het vliegtuig hun aandacht trok. Nieuwsgierigen trokken naar plaatsen waar brokstukken neerkwamen aan de Molenkampsweg en Letterveldweg. Bij het kaartje op de vorige bladzijde is een inventarisatie gegeven van de gevonden brokstukken.

Opvallend is ook dat alle getuigenissen die de onderzoekscommissie van de LSK (Lucht Strijdkrachten) betrok bij hun conclusies, kwamen van militairen: een vlieginstruuteur met leerling op de vliegbasis Twente, twee vliegers van de dezelfde vliegbasis hoog in de lucht en een zestal getuigen op de grond. Eén van de getuigen gaf bij het procesverbaal een tekening van het vliegpatroon dat hij waarnam van het neerstortende vliegtuig. Hieruit is op te maken dat de vlieger heeft getracht de kist weer in horizontale vlucht te krijgen. Hierbij werden enkele harde knallen gehoord alsof er een explosie plaatsvond. Het betrof echter het afbreken van vleugels en het staartstuk.

Er is onduidelijkheid over de nagedachtenis van de vlieger in Borne. In het gemeentearchief is over het ongeval niets terug te vinden, geen standpunten in de gemeenteraad en geen verantwoording in het college van b. en w. Volgens enkele oudere inwoners van Borne is er ooit een gedenksteen onthuld die aan de Molenkampsweg heeft gestaan. Nader onderzoek hiernaar heeft tot op heden niets opgeleverd.

Schadeverhaal

Behoudens de dood van de vlieger waren er bij het ongeval gelukkig geen verdere persoonlijke ongelukken te betreuren. Wel was er de nodige materiele schade in het dorp. Zeker vijf gebouwen (woonhuizen, werkplaatsen e.d.) zijn door brokstukken getroffen en hebben schade opgelopen. Vreemd is het dat hiervan geen schriftelijke inventarisatie is gemaakt. Althans hiervan is niets teruggevonden, niet bij de gemeente en ook niet bij het Ministerie van Defensie. Ook door de politie is geen procesverbaal opgemaakt. In de verslagen van de gemeenteraad en die van het college van b. en w. wordt over het voorval, de crash, de opwinding in het dorp en de schade en schadevergoeding niets teruggevonden.

Nader overleg bij de afdeling Juridische zaken en schades van het Ministerie van Defensie heeft tot de

Het graf van Piet Hartzema op de begraafplaats Selwerderhofin Groningen. Na het overlijden van zijn ouders zijn zij in hetzelfde graf bijgezet.

veronderstelling geleid dat er door het Ministerie van Defensie een inventarisatie van de schade is gemaakt en dat de getroffen (financieel) overmatig zijn gecompenseerd. Of dit juist is blijft de vraag. Wie weet het antwoord?

Noten:

Bij de samenstelling van het artikel is gebruik gemaakt van:

- 1 Het dossier "Luchtvaartongeval 25-10-1951 te Borne": Min. van Defensie; Semistatische archiefdiensten;
- 2 informatie van het de heer H. Van Bruggen, Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH);
- 3 informatie van Lt. Kol. R de Rover, hoofd Ongevallenonderzoek CLSK, Breda;
- 4 Informatie van Drs. Sandra Groenendaal, Onderzoekraad voor Veiligheid;
- 5 Informatie van Jaap Frankes, Historische Kring Baflo;
- 6 Informatie en foto's van Henk van Alteren, vriend en zwager van Piet Hartzema.

Met dank aan:

Robert Platenkamp en Bart Hogeweg, voor informatieve bijdrage met enkele krantenartikelen.

Het Bussemakerhuis; museum in wording

Liesbeth Hassink

In de afgelopen maanden is er hard gewerkt om het museum een frisse hedendaagse uitstraling te geven. Het wordt steeds meer een plek waar de bezoeker informatie kan vinden, zich kan verwonderen en laten inspireren. Uitnodigend voor een toevallige passant en interessant voor degene die zich daadwerkelijk wil verdiepen. Hedendaags publiek is vaak kritisch, wil goed worden geïnformeerd en vraagt om een eigentijdse en kwalitatief goede presentaties. Men wil vrije tijd graag buitenshuis doorbrengen maar eist ook waar voor zijn geld. Een professionel aanpak is dus noodzakelijk.

Voorgeschiedenis

In 2009 is reeds gestart met de voorbereidingen van de omvangrijke herinrichtingoperatie. Deze operatie was gericht op zowel het opknappen van het interieur van het gebouw zelf, als het ontwikkelen van een nieuwe permanente expositie met bijbehorend promotiemateriaal, website en educatieve activiteiten. Belangrijk uitgangspunt was dat het Bussemakerhuis een geregistreerd museum zou blijven.

Een ander doel is te laten zien hoe met een helder, representatief en goed over te dragen plan, restauratie, kleurgebruik, inrichting en expositie gezamenlijk kunnen leiden tot een multifunctioneel gebouw zonder dat afbreuk gedaan wordt aan het oorspronkelijke gebruik en de sfeer. De sterke herkenbaarheid van het interieur als voormalig linnenredershuis is zo volledig mogelijk ingezet om belevingsaspecten te benadrukken.

De volgende thema's staan centraal in de nieuwe expositie:

1. Wat is linnen, geschiedenis en actualiteit;
2. Wat is een fabrikant, hoe werkte de linnenhandel in Twente;
3. Welke samenhang bestond er tussen de Doopsgezinde religie en de linnenhandel;
4. Geschiedenis van de Spanjaardfabriek.

Afgezien van het gebruik van nieuwe media en audiovisuele middelen in de expositie zal ook een aparte op jeugd gerichte routing worden aangebracht. Het project past volledig in het toeristische beleid van de gemeente Borne.

Samenwerking

Het Bussemakerhuis zal meer dan voorheen een schakel zijn in een keten van bezoekerscentra en musea, welke samen het verleden en heden van Twente belichten. Er zijn binnen de regio concrete initiatieven gaande om verschillende centra en musea te verbinden via een erfgoedroute, waarbij de musea naast hun eigen inhoudelijke uitstraling een gezamenlijk programma aanbieden. Rode draad hierbij is wat (ver)bindend is in de geschiedenis van Twente. Textiel en industrialisatie bijvoorbeeld, en daarmee ook landbouw, gebied en grond. Om een voorbeeld te noemen: het Twents Techniekmuseum HEIM begint, waar (straks) het verhaal van de Bussemakers eindigt. Ook participeert het museum in het project 'De bodem van Twente' opgezet door Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij. Dit

Nu even gesloten, om op 1 mei nog informatiever te openen.

voorjaar worden de eerste verbindende fiets- en wandelroutes gepresenteerd. De samenwerkende musea willen ook op het niveau van kennis, programmering en collectiemobiliteit nauwer samenwerken.

Huisstijl

Alle interne en externe uitingen hebben een eenduidige herkenbaarheid. Hiervoor is een nieuwe huisstijl, inclusief een uitgebreide website ontwikkeld. De website biedt – naast een beschrijving van inhoud en activiteiten van het Bussemakerhuis – ook algemene informatie over het onderwerp, alsmede informatie over de concrete samenwerking in arrangementen en programmering.

Subsidiënten en sponsors

Het realiseren van een dergelijke operatie kost vanzelfsprekend veel geld, een bedrag dat het museum niet uit eigen middelen kan opbrengen. Zonder uitzondering zijn alle aangeschreven partijen enthousiast over de opzet en hebben een bijdrage toegezegd.

Welkom!

Vanaf 1 mei a.s. is het museum weer open voor publiek. Wij zijn trots op gebouw en expositie en dat laten we iedereen graag zien. Leden van de heemkundevereniging hebben gratis toegang. Dus: kom snel kijken!!!

Bron:

Projectplan herinrichting Bussemakerhuis, door Bureau Oerdwister Consult.

Buurrijmpjes en boerderijrijmpjes ook wel 'riprepkes' genoemd

Leo Leurink

In het augustusnummer 2011 van *Boorn & Boerschop* schreef ik over een vreemd rijm dat over de buurtschap het Tusveld ging. Mijn vraag toen, was met welke achtergronden dit rijmdicht ooit werd gemaakt én of er lezers waren die er eventueel wel een mouw aan wisten te passen. Ik ontving echter geen verhelderende reacties over dit rijm, maar eind 2011 kreeg ik bij toeval een artikel onder ogen geschreven door Gerard A.B. Nijhuis. Mijn oog viel hierbij op de titel, "*Boerderij-Rijmpje*", geplaatst in het blad *Hengelo Toen en Nu* (editie juni 2010) van Museum Oald Hengel. Zoals u wellicht weet schreef Gerard Nijhuis in voorbije jaren ook voor *Boorn & Boerschop* regelmatig stukjes of artikelen met een historische inhoud.

Maar eerst nog even het Tusveldrijmpje

Hieronder, voor hen die mijn vorige artikel niet hebben gelezen, nogmaals het buurrijm, waarvan ik toen "geen chocola wist te maken":

*Vleerboer ligt an 't water
Kloasn kik as ne kater
Klèze kussentoch*

*Lammer Jans trekt de musse der of
Vlaskamp wief vuur buut 'n*

*Spiekerboer hengsteboer
Leudink kan nich kakk 'n
of Lucas mott 'm loat'n zakk 'n*

*Poaldieka kroeskop
Niehoes Bets vaangt de luuze der of.*

Bovenstaand rijmpje heeft, zoals ik in het vorige artikel uiteenzette, betrekking op boerderijen en hun (vroegere) bewoners aangeduid met hun (bij)namen gelegen in de buurtschap het Tusveld, dat tot 2001 deel uitmaakte van de gemeente Borne. In het buurrijmpje zijn bijzonderheden aangegeven over de ligging, respectievelijk het doen en laten van enkele Tusveldbewoners. Het rijm was, zoals gezegd, niet echt helder om te kunnen achterhalen wat er de clou van was.

Het Wegtershuis op 't Hesselder (ca. 1920)

Boerderij "de Fot(te) op 't Hesselder (ca. 1900)

Een boerderijrijmpje over het Herseler

Maar het hiervoor aangehaalde artikel van Gerard Nijhuis bracht meer licht in de zaak. In het stukje heeft hij een zogenaamd boerderijrijmpje vermeld, aangegeven door dhr. H. Grimberg (toen 73 jr), een oud-inwoner van de buurtschap het Herseler. (*N.B.: hier ter plaatse wordt er meestal van 't Hesselder gesproken*). Dhr. Grimberg had het rijmpje als kleine jongen voor het eerst gehoord en al die tijd weten te onthouden. Volgens Nijhuis wordt het ook wel een "riprepke" genoemd.

Net zoals bij het Tusveldrijmpje, worden er in het hiervoor gegeven dichrijm, (bij)namen vermeld van een aantal boeren in en nabij de buurtschap 't Hesselder.

Het betreft erven uit de marken Hasselo en Woolde, die vroeger tot de gemeente Weerselo, respectievelijk de gemeente Hengelo behoorden. Ook hier zijn de ligging en kenmerkende bijzonderheden vermeld. Toen ik het rijm las herinnerde ik mij ineens, niet zo lang geleden, een gesprek met Hennie Egberink (*alias Hennie van de Strot*) over bijnamen voor het bijnamenboek, waaronder ook die van 't Hesselder.

Hennie's voorouders komen uit deze aan Borne grenzende buurtschap en ook Hennie noemde mij toen een aantal versregels van het rijmpje van Grimberg, alhoewel in niet allemaal gelijke bewoordingen en niet geheel compleet.

Hieronder het “riprepke” over het Herseler

*De Fot, de Strot en 't Hessenvoort
dreunk'n samen een oort *
En bieje Welberg in de kökk'n
doar vleug'n ze allemaal van de sökk'n
de Klap dee woont in 't westen
Nen Bekkert is gennen best'n
Fottenboer is 't oale huusken kwiet
Haas'n Graads slip de biele
Wegters Diena zeg "oh miene siene"*

*'oort' duidt hier op een oord; een oude inhoudsmaat van 0,4, liter; in dit geval hier gevuld met jenever). Een oord was tot zo'n 200 jaar geleden in gebruik.

De in het rijmpje genoemde boerderijen met hun bewoners, meestal met hun (bij)naam, zijn inmiddels nagenoeg allemaal verdwenen. Door de aanleg van de snelweg A1, het bedrijventerrein Westermaat-N.O. en de nog in aanbouw zijnde Bornse woonwijk Bornsche Maten is er niet veel meer over van deze veel op Borne georiënteerde buurtschap. Maar zeker voor de autochtone Bornenaar komen de benamingen, denk ik, nog steeds vertrouwd voor.

Verklaring van de rijmpjes

Op een plaatselijke heemkundeavond bij Café Bruins onlangs in Saasveld trof ik Gerard Nijhuis en kwam met hem in gesprek over het Hesselder boerderijrijmpje. Het schijnt dat deze 'riprepkes' een soort van ezelsbruggetjes waren om boerderijen op een rij te zetten. Ze moeten in de 19e eeuw zijn ontstaan en werden door de bewoners ter plaatse bijgehouden. Gezien de verwijzing naar de inhoudsmaat 'oord' is het rijm, volgens Nijhuis al van voor 1800. Niet alle erven op het Hesselder worden genoemd, zoals o.a. Koekoek (ter Haar). Het kan dus zijn dat er enkele boerderijen later zijn gesticht. Ook wijzen de rijmpjes op bijzondere voorvallen die in vroegere tijden zijn gebeurd en die men wellicht levendig wilde houden?

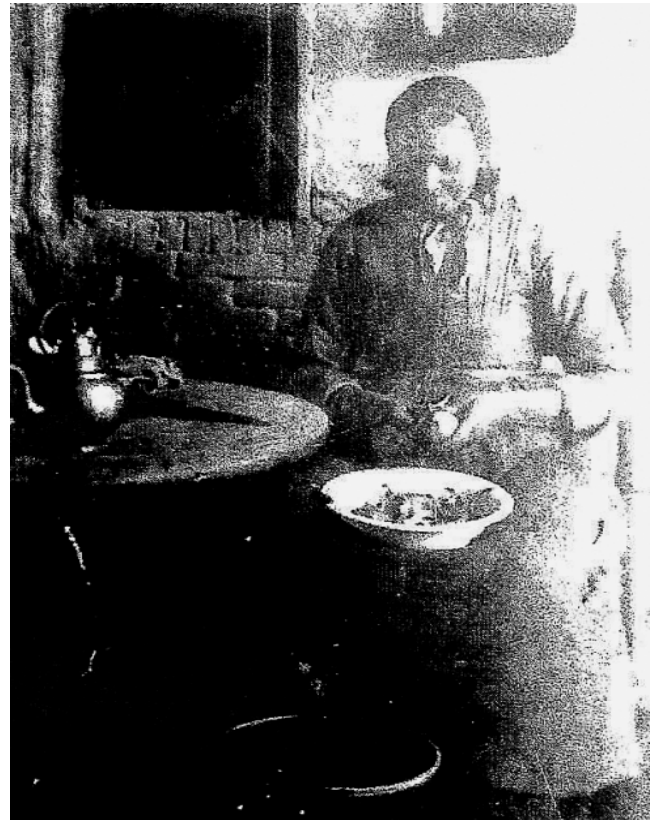
Hierbij valt te denken aan Haas'n Graads die de bijj slijpt tot schrik van Wegters Diena. Doordat sommige versregels vragen oproepen wat de betekenis daarvan is, is aan te nemen dat er in de loop der jaren veranderingen weglatingen en aanvullingen zijn opgetreden in menig buurrijmpje, waarvan er, denk ik, niet erg veel zijn overgebleven. Ik ben er tot nu toe slechts drie tegengekomen. De laatste van de drie kunt u wat verderop lezen.

Nog een boerderijrijmpje, nu uit Fleringen

Onderstaand "riprepke" is opgetekend door wijlen André Hottenhuis. Ik vond in mijn archief een losse pagina, volgens mij, uit een editie van het orgaan van de heemkundevereniging van de vroegere gemeente Weerselo. Ik heb het hier letterlijk

overgenomen, waarbij het ook u zal opvallen dat dit rijm deels in het Nederlands en deels in het plaatselijk dialect is geschreven.

*Toniesdieks die rooie pruik
haalt zijn liefde het water uit.
Hij nam zijn liefde bij de hand
en bracht haar naar 't ledikant.
Holsheuver dochter met de stearn veur 't gat
zear: vaar, wat bin-k toch duwels nat.
Stambets met de langen been
is Wigbold deur 't wagenzeel treen.
Kemöl, Bolman,
Niehoes hef der nen pad met an.
Rengelman dood, Wisman blood.
Otman ne veenk,
Bergman ne steenk,
Groots wage,
Baasdams nagel.*

Mieje, de vrouw van Strot'n Dieks (ca. 1900-1910)

Noten

Met dank aan Gerard Nijhuis voor het gebruik van zijn informatie.

Zo was 't, zo is 't Het Dorsetplein

Anja Tanke

Wie van u kent een plek in Borne die vaker op de schop is gegaan dan het Dorsetplein? Sinds 1900 is de loop van de straat over het plein meerdere keren verlegd. Diverse panden aan het plein zijn gesloopt, anderen kwamen er voor in de plaats. En afgelopen zomer weer een grote verandering: het plein heeft opnieuw een andere vorm omdat de Grotestraat ter hoogte van de Marktstraat is verlegd én er is weer een fontein! In deze Zo was 't, zo is 't deze keer veel plaatjes: kijk en vergelijk!

1904. Van links naar rechts: de woning van Nieuwenhuis, vervolgens de doopsgezinde pastorie, in het midden het gemeentehuis en geheel rechts de stalling en de oude Keizerskroon.

7 augustus 1939: de Prinses Irenebank wordt onthuld. De bank heeft er maar kort gestaan. In 1956 is het een sta-in-de-weg en wordt net zoals het pand rechts op de foto, gesloopt.

In de jaren '80 van links naar rechts: de woning van H. Meijling, de winkel van Bovenga, verderop de Albert Heijn. Aan de overzijde van de Grotestraat de Rabobank en tot slot de Keizerskroon. In het midden voor de AH staat een kleine fontein. Deze is inmiddels verplaatst en doet nu dienst als bloembak in de Nijstad.

Na de reconstructie van 1956 hebben de auto's ruim baan. Voor de kerktoren het pand van de Erven ten Cate en achter de autobus de zaak van Kamman. Aan de rechterkant met puntdak, de woning van Meijling.

Op 29 juni 2011 heeft Commissaris der Koningin mevr. A. Bijleveld het vernieuwde plein in gebruik gesteld. Er is weer een fontein! Op de achtergrond winkels en woningen geadresseerd aan de Nieuwe Markt, gebouwd in 1993.

Fotowedstijd: hoe goed kent u Borne en omgeving?

Anja Tanke

Het aantal inzendingen voor de fotowedstijd in *Boorn & Boerschop* 2011-3 viel alleszins mee, ondanks de feestdagen kwamen er toch een tiental reacties. Ook ware er meerdere goede antwoorden. Het juiste antwoord: de vergunning voor de bouw van het huidige NS-stationsgebouw werd in 1975 verleend. Door loting is mevrouw Th. Schoenmaker-Mulder in Termunten als winnaar gekozen. Van harte gefeliciteerd! Mevrouw Schoenmaker heeft inmiddels de waardebond toegezonden gekregen.

Een nieuwe uitdaging!

Het tracé van de huidige Grotestraat / Prins Bernhardlaan is aangelegd vanaf ca 1835. En eigenlijk was het de eerste rondweg om het dorp. Het hele tracé heeft in de loop der jaren meerdere namen gehad, sommige delen van de Grotestraat zijn zelfs wel drie keer van naam veranderd.

De vraag: wat is de oudst bekende naam van het op de foto afgebeelde tracé van de Grotestraat?

- A: Peppelenlaan
- B: Hengeloschestraat
- C: Grotestraat
- D: Almeloschestraat

Wat moet u doen:

Stuur uw oplossing **vóór 15 mei 2012** naar:

Redactie *Boorn & Boerschop*, Blauwgras 68, 7623 GL Borne.

Mailen kan natuurlijk ook: u stuurt uw e-mail dan naar het redactieadres: deckwitz@home.nl

Vermeld duidelijk: de oplossing, uw naam, adres en telefoonnummer.

Voor de winnaar stelt Saskia Vreeman Makelaar 4you een VVV-bon ter waarde van €25,- beschikbaar.

De winnaar krijgt uiteraard persoonlijk bericht. De uitslag wordt in het volgende nummer van *Boorn & Boerschop* bekend gemaakt.

Saskia Vreeman
makelaar 4you

Nieuwe Kerkstraat 10, 7622 LH BORNE

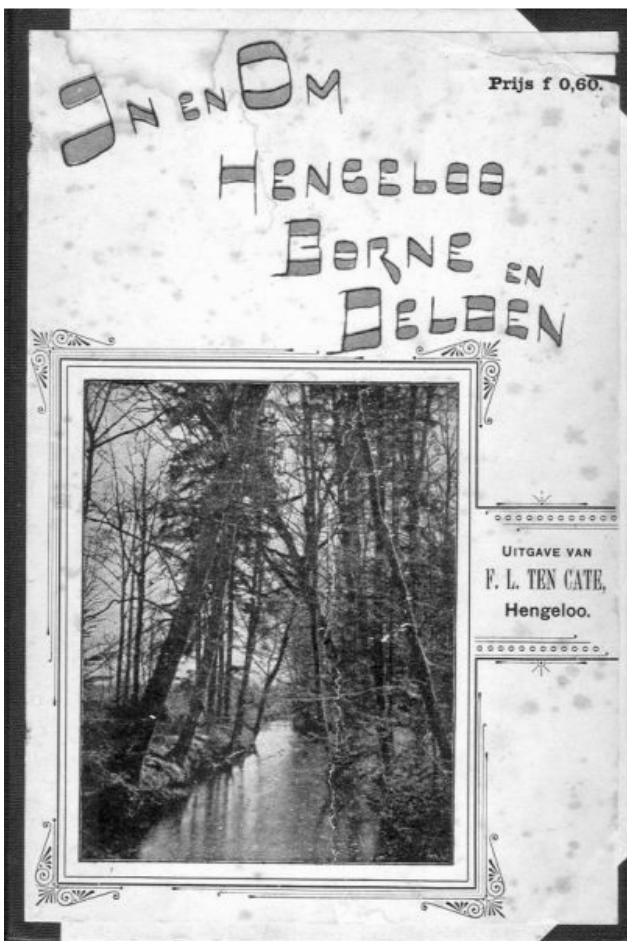
tel.: 074-7110250

e-mail: saskia@saskiavreeman.nl

In en om Hengelloo, Borne en Delden -1- Borne

Viator

In de 19e eeuw verschenen een aantal wandelgidsen, waarvan *Wandelingen door Nederland met pen en potlood* van dominee Craandijk" één van de bekendste is. In 1897 verscheen bij de Hengelose uitgever F.L. ten Cate ook een wandelgids: *In en om Hengelloo Borne en Delden*. Deze werd geschreven door de Hengelose dominee H.M. Bruna. Hij publiceerde de wandelingen niet onder zijn eigen naam, maar gebruikte een pseudoniem: "Viator", dat wandelaar / reiziger betekent. Drie van deze wandelingen bieden een mooi kijkje in het eind 19^e eeuwse Borne, Hertme en Zenderen. Als u ter plaatse een beetje bekend bent, kunt u de routes nog steeds volgen. Zoveel mogelijk is de oorspronkelijke tekst weergegeven, in enkele gevallen is deze omwille van de duidelijkheid enigszins aangepast en is de huidige straatnaamgeving tussen haken aangegeven. Tevens heeft redacteur Anja Tanke foto's bij elkaar gezocht die zoveel mogelijk gemaakt zijn in de periode dat Bruna door Borne wandelde. In deze *Boorn & Boerschop* de eerste wandeling die hoofdzakelijk door Borne gaat. In de volgende nummers komen de wandelingen naar Delden en Hertme / Zenderen aan de bod.

Inleiding

In de inleiding van zijn "wandelingen" vertelt Bruna dat het gelukkig steeds meer de gewoonte wordt in stede van verte het schoone te zoeken, ook aan minder stoute, maar daarom niet minder bevallige streken van ons vaderland aandacht te schenken. En nu vakantie- en uitstapjeskaarten, rondreisbiljetten en andere goedkope reisgelegenheden een uitstapje voor meer bescheiden beurzen bereikbaar maakten, zijn verschillende streken van ons land, tot dusver aan het meerendeel onbekend gebleven, de aandacht gaan trekken, die zij ongetwijfeld in hooge mate verdienen.

In de ogen van Bruna is Twente een dergelijk onbekend land. Tot in de 18^e eeuw slecht bereikbaar, maar later werd het beter toen de straatwegen werden aangelegd die zich in Hengelo kruisten. Door de weg-, water- en spoorwegen raakte Twente uit haar isolement. Toen ten gevolge van de ontwikkeling van de huisnijverheid naar textielindustrie de schoorstenen rookten, verdween een deel van het oude Twente. *Toch bleef er nog veel van het oude bewaard. En men behoeft nog niet zoo ver van de brandpunten der nijverheid te gaan om de hoeven te vinden als voor een paar eeuwen, waar zonder afscheiding de boer met vrouwen kinderen, knecht en meid, paarden en rundvee niet alleen onder een dak, maar ook in de zelfde ruimte wonen. Voor een ouderwetschen boer is zulk een 'lös hoes', waar hij gezeten naast den haard zijn geheele boerderij, zoover die binnen de muren is, kan overzien. En de vrouw, terwijl de meid aan den draaienden kraan den ketel met veevoeder boven het vuur wegdraait, gelegenheid heeft haar oog te laten gaan over haar geheele personeel, de kippen en den hofhond inclus.*

Een merkwaardig land is Twente met zijn prachtig eikenhout en zijn uitgestrekte esschen. Naast op paleizen gelijkende villa's en vorstelijke parken, zijn eenzame heiden en dreunende en gonzende fabrieken. De vereeniging van den ouden en den nieuwen tijd, voor een liefhebber van natuurschoon en den beoefenaar van folklore beide, een bezoek overwaard. Moge onze korte aanwijzing, want een beschrijving durven we deze weinige bladzijden niet te noemen, menigeen aansporen er een bezoek te brengen. Wij durven hem de verzekering geven, dat hij zich zijn bezoek niet zal beklagen.

De wandeling in Borne

Wanneer wij van Hengelloo komen, 't zij wij den fraai beschaduwden straatweg volgden (Bornsestraat), 't zij wij den ouden weg hadden gekozen (Oude Hengeloseweg), wij zouden de brug over zijn gekomen over de beek, die hier Bornesche A heet. Nadat eerst een poosje 't uitzicht door hakhout ter zijde van den weg ons is benomen, zien we weldra Borne voor ons met zijn torenspitsen, zijn fabriekschoorstenen en zijn molen op den

voorgond. Het laatste gedeelte van den weg is zonnig, doch hierin zal weldra verandering komen, daar 't Rijk voornemens is, ook dit gedeelte met boomen te beplanten.

Weldra hebben wij de Dorpsstraat voor ons en zien het huis van Doctor Eekman met zijn vriendelijken tuin rechts van ons. Even verder links, hebben wij de damastweverij van de firma S. Spanjaard, waar een weg afgaat, de Zwarteweg, (Aan-slagsweg) die achter 't geheele dorp omloopt en ter hoogte der RK kerk uitkomt en ook op

verschillende plaatsen weder verbonden is aan de Dorpsstraat. Aan dien weg (bedoeld wordt de Oude Deldensestraat) staat de fabriek van den heer Hofstede Crull, die het dorp van electrisch licht voorziet. Want Borne is een der weinige plaatsen in ons land, waar men niet alleen voor de winkels en woningen, maar ook voor de straatverlichting electriciteit bezigt. Overal zien wij aan palen - deels aan die van den telegraaf - de kurketrekkerachtig gewonden draden, die 's avonds de duisternis moeten verdrijven. Weldra hoopt men ook telefonisch met Hengeloo te zijn verbonden, waarvoor concessie is verleend, maar de Waterstaat maakt bezwaar tegen het plaatsen der palen langs den weg. Aan dien achterweg (Hofstraat) vinden we ook nog een ouderwetsch Twentsch huis, waar de balk boven de groote schuurdeur het opschrift draagt: O God, bewaert het huys voor brant en voor de vernylende hant Ao. 1728.28 Maart. Een soortgelijk opschrift kwam vroeger ook voor op de

De Knuufshöfte aan de Hofstraat. Waar boven de niendeuren te lezen stond: O God, bewaert het huys voor brant en voor de vernylende hant Ao. 1728.28 Maart. Rond 1900 is de boerderij afgebroken en opnieuw opgebouwd aan de Bekenhorst. Vervolgens is de straat iets verlegd, in de huidige situatie zou de boerderij midden op het wegtracé gelegen hebben.

deur der oude brouwerij.

Wij volgen de Dorpsstraat (Grotestraat) en treffen eerst het groote huis van mevr. L.S. Spanjaard en even verder het Post- en Telegraafkantoor en daartegenover eene nieuwe villa, Villa Elisabeth, van den heer Albert Spanjaard. Voor deze staat een gebouw, dat het jaarcijfer MDCCCLIX in den gevel heeft. Het is de oude school, toebehoorende aan de Herv. gemeente en die, nu zij als school geen dienst meer doet, voor bibliotheek, Zondagschool, enz. gebezigt wordt. En waar somtijds uitvoeringen van rederijderskamers of muziekverenigingen worden gegeven. Een ander daar ter plaatse staand huis draagt nog den naam organisthuis. Even verder bereiken wij de Markt (Dorsetplein), een niet geheel regelmatig plein, waar de Doopsgezinde pastorie, het Raadhuis en het Hôtel de Keizerskroon met zijn vooruit-springende schuur een plaats vinden.

De Hengeloschestraat in 1897. Deze foto van de Hengelose fotograaf Hubers staat afgebeeld in de wandelgids.

Geheel rechts het huis van Vos, waar men tuinbouwzaad kon kopen. Later werd het huis bewoond door Gralike. Het volgende huis is van dokter Eekman, eerder bewoond door Ledeboer. De man op de kar is mogelijk Tol Jensken uit Hengelo. Zou hij de fotograaf naar Borne vervoerd hebben?

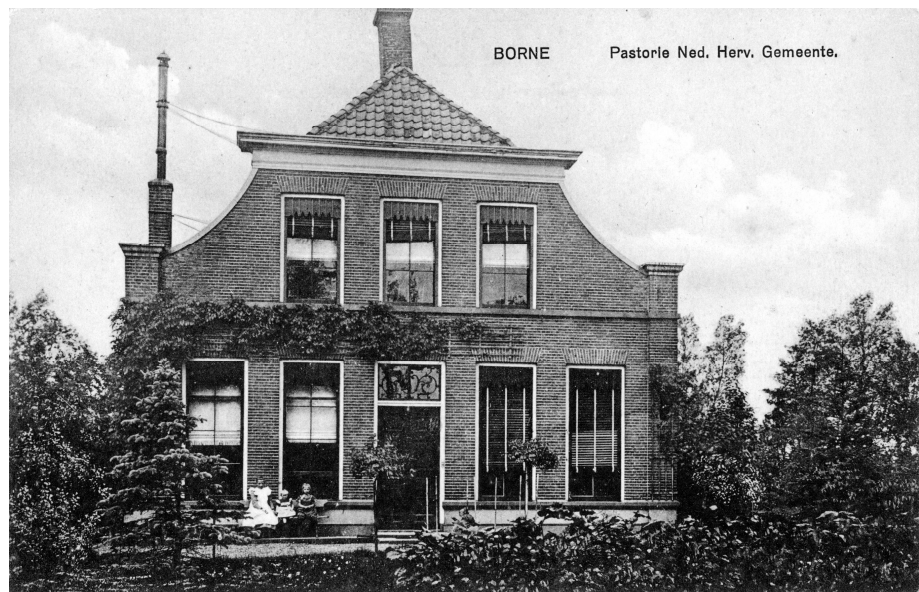
Van de Markt af de Dorpsstraat volgende, die nu den naam van Nieuwstad (Grotestraat) draagt en waar eenige fraaie winkels onze aandacht trekken, zien wij weldra voor ons de nieuwe R.- Kath. kerk, gewijd aan H. Stephanus. Deze kerk ligt tusschen twee wegen. De eene, rechts, voert naar Zenderen en Almelo, (Grotestraat / Prins Bernhardlaan), de andere, links, naar 't station (Stationsstraat). En nog een derde weg, Bolkshoek (Nieuwe Kerkstraat),

die zich afbuigt naar den Zwarteweg (Aanslagweg), een veel door de kerkgangers gebezigt pad. Langs de Kerk naar 't Station gaande, krijgen wij rechts de pastorie, het klooster der Zusters van Liefde met zijn scholen. Eene in aanbouw zijnde villa van den burgemeester, Jhr. E. J. J. S. van Bönninghausen en dan de groote fabriek der H.H. Spanjaard, tot het weven van katoenen en linnen stoffen. Nog eene fraaie villa, met torens en tinnen, van den heer S. Spanjaard. Daarnaast het vriendelijke landhuis van den heer Meyling, te midden van een fraai aangelegden tuin, van omvang grooter dan menig buiten en er tegenover nog een groot heerenhuis van den heer B. Spanjaard. En wij staan aan den overweg van den spoorweg, terwijl een parallelweg ons in weinige oogenblikken aan 't Station brengt.

Dit is het nieuwe gedeelte van Borne. Waren we echter, in plaats van de Dorpsstraat te volgen, tegenover de damastweverij, rechts af de straat, die den naam van Ennekendijk voert, ingegaan, wij zouden het oude Borne hebben gezien. Een wirwar van kronkelende straatjes en steegjes, als een spinneweb, waarvan de Herv. Kerk ongeveer het middelpunt uitmaakt. Aan genoemde straat treffen wij eerst het nieuwe gebouw der R.-K. Werklieden-vereening. Iets verder een huis uit de vorige eeuw, met een groote vierkante deur en een gevelversiering van zandsteen, waarop een groen geveerde krans prijkt met het jaar 1779. Daar woont de Notaris van Uden. Naast hem staat de Synagoge, kenbaar aan het opschrift in Hebreeuwsche karakters en daartegenover de Bornesche boterfabriek. Iets verder treffen wij links het onaanzienlijke bedehuis der Doopsgezinden en dan draait de weg af en verloopt zich in een zandweg naar Oldenzaal.

In dit gedeelte van Borne vinden wij nog een groot aantal ouderwetsche huizen met hooge houten puntgevels en groote schuurdeuren, met muren van vakwerk en allen zoo zonderling dooreenstaande of ze er neergeworpen waren. Van een rooilijn hebben de ontwerpers geen flauw denkbeeld gehad. Daar treffen wij plotseling een fraaie groote boerderij met een schaduwrijk eikenbosch er naast: de Meijershof geheeten. Aan den hof zijn nog door tal van huizen recognitien verschuldigd. Onder andere moet de Doopsgezinde kerk er jaarlijks 2 jonge hanen leveren, van den leeftijd, dat zij op den rand van een emmer kunnen springen. Een bepaling van leeftijd, die ook elders o. a. in het Rijk van Nijmegen, in oude erfpachtbrieven voorkomt.

Gaan wij het hek door en volgen het voetpad dat over den Meijershof voert dan komen wij aan de Jurrienstraat. Deze verdeelt zich hier in twee wegen, de eene voert naar Saasveld en Gammelke en naar een buitentje Hemelhorst, bekend om de daar staande beelden van St. Johannes en St. Bernardus. De andere weg rechts voert naar de Hoogbrug en verder naar Dulder en Hertme, welken weg wij bij een volgende wandeling buiten Borne zullen bezien. De Jurrienstraat (Brinkstraat) loopt uit op de Koppelsbrink en komt nagenoeg op hetzelfde punt voor het Hôtel uit als de Dorpsstraat. Even voor de brug over een beek ligt bijna geheel weggestopt achter een paar onaanzienlijke huizen de Herv. Pastorie, een flink huis met een grooten

De N.H. pastorie aan de Marktstraat

tuin, dat ter zijde uitzicht heeft naar 't R. K. kerkhof en den weg naar Hertme. Is er nu weinig van te zien, omdat het een eind van de straat afligt. Onder den vorigen bewoner, Ds. J. C. van de Velde, die er ten vorige jare uit werd grafwaarts gedragen, juist op den dag dat hij 50 jaar als predikant te Borne had gestaan, was er niets van te zien, tengevolge van het zware en hooge hout, dat haar geheel verborg. Zijn opvolger maakte wat ruimte. De straat die de pastorie verbindt met de kerk heeft den zoeten naam van Suikerstraat (Oude Kerkstraat). Ook van de Dorpsstraat loopt een weg, Horst (Abr. ten Catestraat), naar de kerk, even verder dan de Ennekendijk langs de school, terwijl van deze laatste weer een straatje (Pietmanskolkstraat) loopt naar de Villa Elisabeth. Wij zullen de linker straat niet ingaan, maar de straat nog een eindje volgen tot wij kort voor de Markt een huis treffen, waar de agent woont der firma van Gend en Loos. Het is echter niet in die hoedanigheid, dat wij den heer Boswinkel wenschen te spreken. Maar daar hij koster is der Herv. kerk, moeten wij bij hem ons vervoegen, om de kerk te zien en deze is die moeite waard. Reeds van verre toont zij haar fraaie torenspits. Tot voor weinige jaren, toen nog niet overal nieuwe R. kath. kerken waren verzezen met hooge torens, zoo niet de hoogste, dan toch een der hoogste van Twente.

Als we nu door een steegje, dat ons langs de nieuwe catechiseerkamer voert de kerk naderen, ontsluit ons onze geleider het hek en daarna een betrekkelijk lage zijdeur en wij staan in het gebouw. 't Is een oude kerk met kruisgewelven en daar de bogen zonder de minste ornamentatie zijn, laat zich de ouderdom der kerk daaruit eenigzins bepalen. Zij zal vermoedelijk uit het laatst der 14e eeuw zijn. De kerk bestaat uit twee beuken of schepen. Achter het eene, vóór afge-

Kijkje in de Oude Kerkstraat vanaf de Marktstraat omstreeks 1900. Rechts het huis van dokter Schoemaker. Links geheel vooraan de woning van Leushuis, ernaast het pand van Jeursen. Vervolgens het Joodse schooltje, tot 1899 was het als zodanig in gebruik.

sloten door den toren, staat een enigszins verhoogd koorgedeelte waar een aantal zerken met de namen Scheel en Hambroek de laatste rustplaats aanwijzen der vroegere heeren van Weleveld. O.a. is er begraven Radboud Herman Schele, op dat kasteel geboren, die den groothertog van Toscane diende en in 1651 op de groote vergadering in den Haag de provincie Overijssel vertegenwoordigde. Ook vindt men er in den muur gemetseld een zerk, waarop vermeld wordt dat twee kinderen van zekeren heer Schele, die verdronken zijn in de gracht er begraven werden. Jammer genoeg is er van de meeste der zerken slechts weinig leesbaar, zij zijn onder de banken verborgen en ook de laatstgenoemde is door een bank bijna geheel onzichtbaar. De heeren van Weleveld hebben zich veel aan de kerk laten gelegen liggen. Twee der drie torenklokken zijn geschenken van hen, evenals een zilveren avondmaalsbeker en ook hadden zij stem in de beroeping van den predikant. Jammer dat de nieuwerwetsche ijzeren ramen, al hebben ze ook een z.g. gothischen vorm, de oude steenen hebben vervangen. Wat echter ongeschonden - tenzij men de bedekking met een witte en gele verflaag schennis noemen wil - bleef, is de predikstoel, een

kunststuk uit zandsteen gebouwd. Aan vier zijden dragen de spiegels opgebeitelde opschriften. Math. 28 : 18-20, Job. 13 : 20, Joh. 15 : 26 en 27 en Joh. 16 : 13, Gal. 1 : 9. Terwijl de deur van eikenhout in denzelfden trant bewerkt is en 2 Tim. 2 : 15 tot opschrift heeft. Volgens een oude overlevering zou deze preekstoel door middel van een Dominicaner monnik, die er in verborgen was, zijn zonden hebben gebiecht in 1672, toen de Munsterschen ook Borne bezet hadden. De kerk heeft een klein maar welluidend orgel en sinds onheuchelijke jaren is de betrekking van organist er in dezelfde familie.

Wij willen nu onzen geleider dank zeggen voor zijne inlichtingen en ons een oogenblik gaan verfrisschen om dan eens buiten Borne te gaan zien.

Met dank aan:

Gé Nijkamp voor zijn hulp bij het benoemen van de straatnamen in oud-Borne.

A'j groot wilt liek'n m'oj näost klèene leu gaon staon.

Hoe schrijf ik geschiedenis?

Annemarie Haak

Een schrijver bereikt pas zijn doel als zijn teksten gelezen worden. Zonder lezers heeft een tekst immers weinig zin. Maar wat moet je doen om je teksten aantrekkelijk te maken zodat ze gelezen worden? Op die vraag probeerden een aantal cursisten antwoord te krijgen tijdens de cursus "Hoe schrijf ik geschiedenis" die in het thuishonk van de Historische kring Haaksbergen werd gegeven. Jan van de Wetering gaf in drie bijeenkomsten tips en adviezen aan leden van de Heemkundevereniging Borne en de zustervereniging uit Haaksbergen.

De cursus werd georganiseerd in samenwerking met Het Historisch Centrum Overijssel. De cursisten hadden twee keuzemogelijkheden: men kon zich verdiepen in het schrijven of in het voeren van de redactie. De eerste groep ging aan de slag met het schrijven van een familie- of dorpsgeschiedenis of teksten over thema's als handelswegen en boerderijbouw.

Het scheppen van orde in de chaos van de verzamelde informatie is altijd een lastige klus. Een goed bouwplan voor de tekst zorgt ervoor dat de schrijvers zo gericht mogelijk gaan schrijven. Tijdens de cursus leerden de schrijvers hoe ze uit de veelheid van soms droge feiten toch een leesbaar verhaal kunnen maken. De verenigingen uit Haaksbergen en Borne hopen dat de deelnemers na de cursus ook teksten gaan schrijven voor eigen periodiek. In ons geval voor *Boorn & Boerschop*.

De tweede groep kreeg 's middags les. De nadruk lag hierbij op de periodiek en de website. Eerst werd gestart met een analyse van een jaargang van de historische tijdschriften en de websites. Daarbij wordt de vraag gesteld: Wat is goed en waar liggen de punten ter verbetering? Centraal stonden inhoud, vormgeving en leesbaarheid. Daarnaast zijn ook samen stelling en de werkwijze van de redacties van belang. Bovendien werd gekeken naar de samenwerking tussen website en redactie. Het bleef echter niet bij praten alleen, de cursisten namen plaats achter de computer en vergeleken elkaars en andere websites. Dit werd gedaan aan de hand van een checklist.

Het enthousiasme onder de cursisten was groot. De deelnemers leerden niet alleen van de docent, die iedereen van het begin tot het eind wist te boeien, maar ook van elkaar. Het samenwerkingsverband

Er wordt aandachtig geluisterd. Links een deel van de Bornse afvaardiging: Jan Deckwitz, Jurrie Haak en Henk ten Thije.

Op de voorgrond ons redactielid Jurrie Haak aan de slag

tussen de twee verenigingen is zeker voor herhaling vatbaar. Wij danken de Historische Kring Haaksbergen voor het gastvrij onthaal in hun prachtige thuishonk onder het gemeentehuis.

Foto's:
Jurrie en Annemarie Haak.

In memoriam Jan ter Beke

Het bestuur

Op 18 november 2011 overleed Jan ter Beke, een sociaal bewogen man met een grote passie voor alles wat met Twente te maken had. Dit kwam onder meer tot uiting tijdens zijn uitvaart. Deze werd geheel in het Twents gedaan.

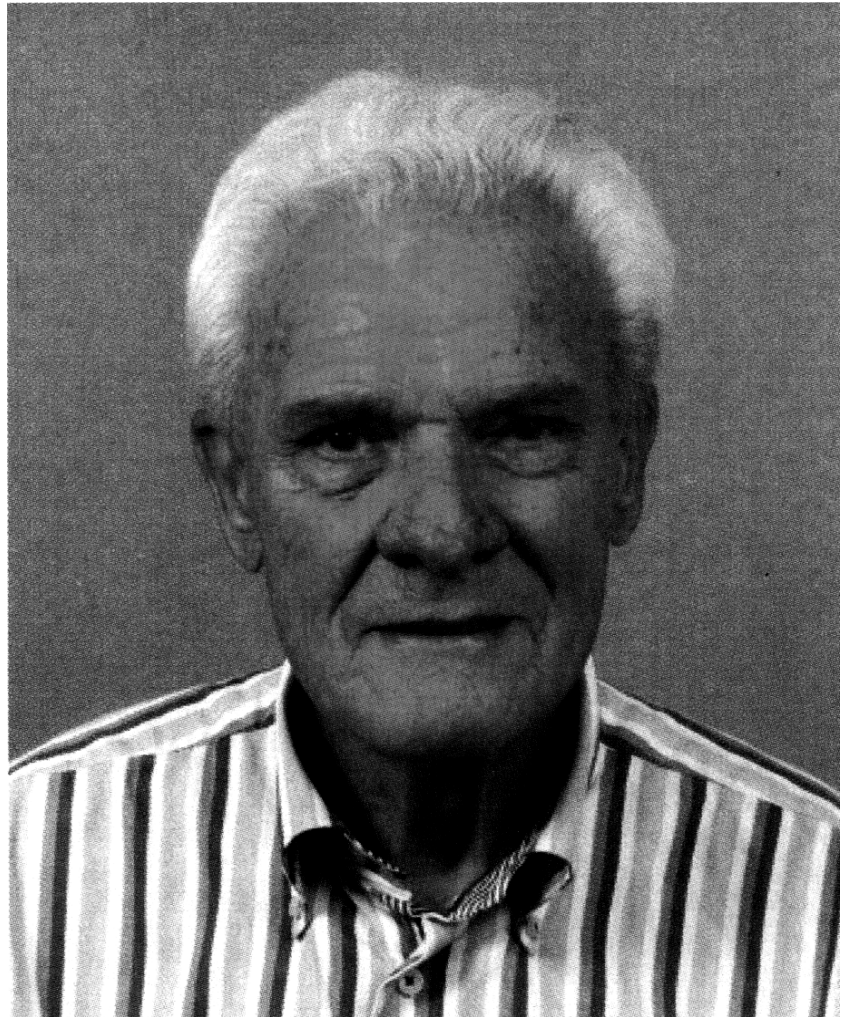
De Twentse sproak lag Jan aan het hart. Tijdens een dialectquiz bij RTV-Oost, een aantal jaren geleden, wist hij als één van de afgevaardigden van onze vereniging, de overwinning binnen te halen.

Zijn lidmaatschap van “de Kreenk veur de Twentsche sproak” en “de heemkundevereniging” getuigen eveneens van die passie. Jan was kritisch en had een duidelijke eigen mening, die alleen met zeer goede argumenten te veranderen was. Hij hield van het verenigingsleven en organiseren zat hem in het bloed. Ook de historie van Twente en daarbij in het bijzonder de geschiedenis van Borne, Hertme en Zenderen lag hem aan het hart.

Tijdens zijn speurtocht naar de historie van Zenderen dook hij in de geschiedenis van het kerkhof. Deze gegevens bracht hij samen in zijn boek: *Kerken en begraven in Zenderen*. Een uitgave waar hij terecht heel erg trots op was.

Van zijn eigen familie legde hij een compleet familiearchief aan, dat in zijn geboorteplaats Wierden is ondergebracht.

Jan was bestuurslid van de heemkundevereniging van 1992 tot 2010, dus 18 jaar lang. Hij profileerde zich als een man die bij bestuurskwesties vaak, goed geargumenteed en op menselijke wijze een juiste beslissing kon bewerkstelligen. Daarnaast was hij binnen de vereniging zeer actief. Zo heeft hij laatste jaren onder meer de aanzet gegeven tot het

schrijven van de Canon, de geschiedenis van Borne, vastgelegd in 50 vensters die reeds op internet geplaatst zijn. Tevens nam hij het initiatief tot het opzetten van een archief. Dit gebeurde in de bibliotheek. Vele ochtenden zat hij samen met andere vrijwilligers te ordenen, te sorteren en te rubriceren. Helaas heeft hij de voltooiing van beide genoemde projecten niet meer mogen beleven. Desondanks is de heemkundevereniging hem zeer erkentelijk. Zijn betekenis voor de heemkundevereniging is onuitwisbaar.

Nieuwe bezems . . .!

Redactie

In de zomereditie van *Boorn & Boerschop* van het vorig jaar gaf voorzitter Frans Nijkamp zijn visie op de vereniging en, belangrijker nog, op wat er in de vereniging zou moeten en kunnen gebeuren. Nu, bijna driekwart jaar later, kijken we terug en confronteren we Frans met zijn toenmalige stellingname. Ook blikken we vooruit, want in het huidige jubileumjaar wordt extra aandacht gevraagd voor een gedenkwaardige terugblik op vijftig jaar heemkunde in Borne.

Frans maakt duidelijk dat hij zich nooit heeft gerealiseerd dat hij, ondanks in het meest cultuur-historisch deel van Borne te zijn geboren en getogen, zo weinig van de Bornse geschiedenis afwist. Een beetje vreemd als broer van . . . (!) misschien? Ook had hij geen idee van de brede opzet van activiteiten in de heemkundevereniging en het grote aantal zeer betrokken vrijwilligers dat zich voor allerlei klussen inzet. Naast de inzet voor de vereniging kwam daar ook de voorbereiding van het jubileumjaar bij.

Om zo snel mogelijk de kennisachterstand in te lopen heeft Frans de cursus "Van Borghende tot Borne" gevolgd: met succes, vindt hij. Natuurlijk heeft hij zich ook verdiept in de geschreven publicaties met betrekking tot de historie van ons dorp. Het was met recht een inhaalslag.

Maar goed, inmiddels heeft hij met verschillende mensen in werkgroepen en commissies kennis gemaakt en met hen gesproken en van gedachten gewisseld. Hij is zeer enthousiast en denkt dat hier nog veel potentie aanwezig is.

Ook vertelt hij met veel enthousiasme over de jubileumcommissie. Deze commissie is op allerlei terreinen bezig geweest met het werven en uitwerken van ideeën en natuurlijk het budgetteren en het zoeken naar sponsors.

Met het eerste product heeft u al kennis kunnen maken: de fotowedstrijd, de foto-expositie en de kalender die natuurlijk bij alle leden op een prominente plaats in huis hangt. Frans is ervan overtuigd dat het jubileumjaar een gedenkwaardig jaar zal worden. U zult hier binnenkort meer over horen (en meemaken!).

Binnen het bestuur hebben naast het jubileumgebeuren diverse onderwerpen de aandacht gekregen, de meest recente zijn de promotie en de samenwerkingsverbanden. Bij belangrijke dorpsactiviteiten in het afgelopen jaar heeft de heemkundevereniging zich gepresenteerd met een goed woord, boeken, publicaties en het verenigingsblad *Boorn & Boerschop*. Deze promotie werpt zijn vruchten af en heeft een 60-tal nieuwe leden opgeleverd. Goed, hé?!

In het kader van de samenwerkingsverbanden is er met "Het Bussemakerhuis" een initiatief genomen om bepaalde activiteiten gezamenlijk te gaan ontplooiën. Dit natuurlijk onder voorwaarde de eigen identiteit te blijven behouden. Te denken valt hier aan exposities en uitgave van promotiepublicaties, het afstemmen en stroomlijnen van subsidieaanvragen (dit is een vereiste van de gemeente) en het inzetten van vrijwilligers.

Als initiatiefnemers willen wij hierbij ook de Stichting Synagoge, de vrienden van Oude Kerk, de VVV en mogelijk andere verenigingen op cultuurhistorisch gebied betrekken. Frans, als lid van de promotiecommissie, alsook het bestuur is van mening dat hiermee veel voordeel bereikt kan worden.

Deze vorm van promotie kan zich dan met behulp van RTV Borgende, maar ook de Bornse Courant en mogelijk RTV-Oost verder ontwikkelen. Hiermee bereiken we naast de Bornse bevolking zeker ook de Bornse jeugd. De eerste gesprekken hebben reeds plaatsgevonden en in de loop van het jaar zullen we proberen met behulp van een "gesubsidieerde consulent" hier handen en voeten aan te geven.

En hoe denkt Frans zelf hierin te gaan functioneren? Frans geeft als voorzitter van de heemkundevereniging aan, primair alle activiteiten te willen volgen en deze waar nodig te stimuleren maar zal, indien gewenst, ook zelf meewerken aan het tot stand brengen hiervan. Dit onder het motto: "Gezien de potentie en enthousiasme zijn we met z'n allen als heemkundevereniging tot heel veel in staat".

De jaarvergadering van 15 februari 2012

Annemarie Haak

Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering en heet eenieder van harte welkom.

Helaas moeten we u mededelen dat de volgende leden zijn overleden: dhr. J. ter Beke; dhr. Fr. Spoor; mevr. J. Temmink-ter Haar en dhr. J.W. ter Keurs. Onze oprechte deelneming gaat uit naar de familie van de overledenen. Laten we even stil gestaan bij de leden die ons zijn ontvallen.

Deze keer is er ook een verheugende aanwas van nieuwe leden te melden. De volgende personen heten we hartelijk welkom bij onze vereniging: dhr. H. Adams; mevr. T. Heck; dhr. J.H. Kamp; dhr. W. Kruit; dhr. en mevr. M. Leurink; dhr. H. Liedenbaum; dhr. J. Nijenhuis; dhr. en mevr. M. Pas; dhr. K. Pierik; mevr. H. Prigge; mevr. A. Prigge-Zomer; dhr. J. Westerbeek; dhr. W. Westerbeek en de fa. Busschers Optiek (*tevens adverteerder in ons blad Boorn & Boerschop*).

Notulen algemene ledenvergadering van 23 maart 2011

De notulen van de vorige jaarvergadering worden ter goedkeuring voorgelegd. Er wordt opgemerkt dat (wijlen) mevr. Van Harten-Fransen eveneens erelid was. Dit klopt inderdaad, maar omdat ze overleden is, werd ze niet meer genoemd.

Tevens zijn er opmerkingen t.a.v. de openstelling van de Oude Kerk. Hiervan wordt gemeld dat de subsidie die hiervoor aangevraagd is, inmiddels binnen is. De plannen kunnen verder ontwikkeld worden. Opgemerkt wordt nog wel dat de toren in het bezit van de gemeente is en niet van de Oude Kerk. De notulen worden goedgekeurd en vastgesteld.

Financieel overzicht 2011 en begroting 2012

De balans en de begroting 2012 worden geprojecteerd met behulp van een beamer. Henk Westerik geeft een toelichting. Vanuit de zaal wordt geopperd dat men liever de gegevens op papier wil hebben. Afgesproken wordt dat belangstellenden voortaan voor aanvang van de jaarvergadering de gelegenheid krijgen om deze informatie te bestuderen.

Een andere opmerking betreft het boekenfonds. Feit is, dat verschillende activiteiten worden bekostigd uit het boekenfonds, evt. reserves en verkregen subsidies op boeken die nog uitgegeven worden. Voor het jubileumjaar moet extra geld uitgegeven worden, vandaar het debetsaldo van € 450,--.

Kascontrole

Henk Hassink en Hans Kamphuis hebben een kascontrole bij de penningmeester uitgevoerd en verklaren alles in orde. De nieuwe commissie bestaat uit: Henk Hassink, Herman Westerbeek met als reserve Jan Wegter. De penningmeester H. Westerik wordt, onder applaus, décharge verleend.

Bestuursverkiezing

Alleen Cor Schreuders treedt af, maar blijft de vereniging voorlopig vertegenwoordigen in de monumentencommissie. Verder zijn er geen mutaties. Het bestuur bestaat nu uit zeven personen, de minimale samenstelling volgens de statuten.

Vooruitblikkend op het jubileumjaar

Nogmaals worden de verschillende activiteiten aangehaald: de kalender is inmiddels verspreid onder de leden; de Canon van Borne is digitaal; de bundel Streuizaand van Jan Kleinman is uitgegeven; Hans Gloerich heeft zijn boek over Gerard Potcamp uitgegeven. Dit boek is inmiddels genomineerd voor het beste geschiedenisboek van Overijssel dat in het afgelopen jaar is uitgegeven.

Het boek over de bijnamen is nog in wording; de Canon zal ook in boekvorm verschijnen; een speciaal geschiedenisboek voor basisschoolleerlingen is in de maak. Dit zal gestoeld worden op de Canon. Tevens wordt er gewerkt aan het samenstellen van een compilatiefilm met fragmenten van gebeurtenissen in Borne over de periode 1962-2012, de periode van 50 jaar waarin de Heemkundevereniging bestaat.

Al deze activiteiten kosten geld. Er zijn hiervoor gelden gereserveerd, eventuele tekorten worden aangevuld uit het boekenfonds.

Er is inmiddels een nieuwe werkgroep in het leven geroepen "PR en Promotie". De opzet is om de vereniging meer bekendheid te geven en zodoende meer leden te verkrijgen. Daarnaast wordt samenwerking gezocht met het Bussemakerhuis en de Synagoge om in de toekomst samen naar buiten te treden. Dit echter wel met behoud van de eigen identiteit. Het samenwerken zal in de toekomst nodig zijn om subsidies binnen te halen.

Er wordt een oproep gedaan om de afdeling Archief te bezoeken in de bibliotheek.

Een groep vrijwilligers houdt zich bezig met het "Twents kwartiertje". Dit betreft een serie bijeenkomsten in de Oale Schöp in combinatie met met een expositie, bedoeld voor leerlingen van de basisschool.

Rondvraag

Er wordt voorgesteld de naam van de heemkundevereniging te vernieuwen omdat er verwarring ontstaat tussen onderscheidende taken van het Bussemakerhuis en die van de heemkundevereniging.

De naamswijziging wordt aan de orde gesteld: welke naam past het best bij de heemkundevereniging om de taken en doelen van de vereniging zo goed mogelijk te duiden? Geopperd wordt: Heemkundevereniging Borne of Boorn & Boerschop. Hierover moet worden nagedacht.

De bustocht staat gepland voor 19 mei of 2 juni. Hierover komt nog bericht.

De voorzitter sluit het officiële gedeelte.

Van de bestuurstafel

Leo Leurink (secretaris)

Wellicht is het u begin dit jaar opgevallen in enkele publicaties van Rabobank Centraal Twente, maar ook in hun advertenties en via enkele opvallende affiches, waarop aandachtige kinderen en een 'wijze oma' in kledij uit vroegere jaren zich presenteren. Dit alles in de historische entourage van het Bussemakerhuis. Ook wordt daarbij de naam van onze heemkundevereniging vermeld. Dat alles heeft een bijzondere reden. Het Rabobankfonds C.T. heeft eind 2011 een door ons eerder ingediende aanvraag voor financiële ondersteuning van onze jubileumprojecten, in het kader van ons 50-jarig bestaan, gehonoreerd. Het betreft een tweetal boekuitgaven van de Canon van Borne, waarover hieronder wat meer informatie.

Minder opvallend maar zeker niet minder royaal ontvingen we ook een prachtige toezegging uit het fonds "Cultuurparticipatieprogramma "Overal!Overijssel"-Cultuurarrangementengelden 2009 - 2012 van de Gemeente Borne / provincie Overijssel, eveneens voor de bovengenoemde boekuitgaven. Aan beide instanties uiteraard onze hartelijke dank voor deze toegezegde vorstelijke bijdragen.

De Canon van Borne

Zoals al u al eerder hebt kunnen lezen in kranten, in onze convocaties, enz., is er een zogenaamde Canon van Borne op het wereldwijde internet geopend. De werkgroep die zich daarmee bezig houdt is nu bezig met een iets uitvoeriger boekversie. Het wordt een uitgave van 50 vensters (verhalen) over de Bornse historie; zeg maar, voor volwassenen, maar er komt ook een speciale uitgave voor de Bornse basisschoolleerlingen. Leerlingen van groep 7 en 8 zullen vanaf het nieuwe schooljaar via 25 á 30 verhalen kenniskunnen maken met de rijke Bornse historie. Het ligt in de bedoeling dat hiervoor het komende schooljaar een leerplan voor de Bornse basisscholen wordt opgestart. Voor de scholencanon is Hans Gloerich aangezocht voor het schrijven van de verhalen. Zoals hierboven al aangestipt, is het realiseren van de boekuitgaven, mede mogelijk dankzij de toegezegde financiële bijdragen. Ook ons eigen boekenfonds zorgt voor een welkome resterende aanvulling.

Op beide boeken kunnen onze leden inschrijven via de in "Boorn & Boerschop" bijgesloten folder.

Elke woensdagmorgen, tussen 10.00 en 12.00 uur, kunt u en andere belangstellenden daar terecht voor informatie over de Bornse historie en voor inzage van archiefmateriaal en leesboeken. Maar ook als u wat kwijt wilt wat de moeite waard is om te bewaren in ons archief bent u van harte welkom.

Belangrijke data omnu al vast te leggen

Naast de data voor de reguliere verenigingsactiviteiten geven we u, nu het jubileumjaar is aangebroken, de data voor bijzondere (jubileum)festiviteiten aan. Nog onder voorbehoud van eventuele wijzigingen volgen ze hier in chronologische volgorde:

zo. 22 april	Borne op z'n Best;
do. 26 april	Ledenavond in Stefanshof;
za. 19 mei	Voorjaarsexcursie (busreis);
za 8 sept.	Open Monumenten Dag;
vr. 21 sept.	Jubileumreceptie *);
za. 29 sept.	Jubileumfeestavond voor leden**);

wo. 31 okt.	Ledenavond in Stefanshof;
-------------	---------------------------

do. 29 nov.	Ledenavond in Stefanshof.
-------------	---------------------------

Let wel !

*Voor de jubileumreceptie zullen naast externe genodigden (o.a. de sponsors), ook onze ereleden en vrijwilligers worden uitgenodigd. Hiervoor ontvangen zij te zijner tijd nog een officiële uitnodiging.

**De jubileumfeestavond is bedoeld voor al onze leden; zij dienen zich hier te zijner tijd wel voor aan te melden. In de augustuseditie van Boorn & Boerschop zal de Jubileumcommissie u verder informeren en zal een reserveringsformulier worden bijgesloten.

De data voor het 1^e halfjaar van 2013 zullen we u in het volgende nummer van Boorn & Boerschop opgeven.

Het heemkundearchief als Historisch Informatie Punt

Inmiddels heeft de Werkgroep Archief zijn nieuwe plek in de Bibliotheek in het Kulturhusmin of meer afgebakend en zal de eerste tijd nog wel even bezig zijn met het verder rubriceren, etc., etc. van boeken en ander archiefmateriaal, waarbij onlangs ook de in bruikleen ontvangen boekenverzameling vanuit Museum Bussemakerhuis zijn toegevoegd.

Boekennieuws

Jan F. Deckwitz

Titel: Gerard Potcamp: een Twentse priester, apostolisch vicaris tegen wil en dank

Auteur: Hans Gloerich

ISBN: 978-90-6289-654-7

Uitgever: NV Uitgeverij Smit van 1876,

Hengelo / Venlo

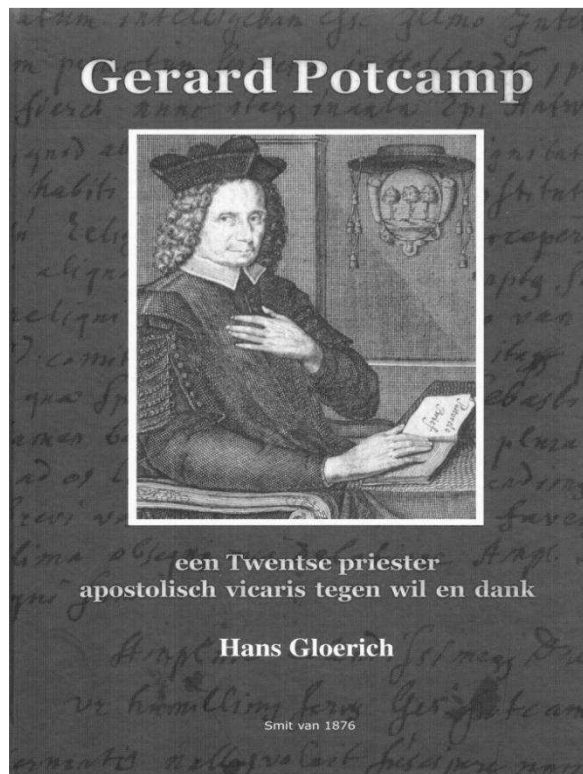
Prijs: €29,50

Het al eerder aangekondigde boek over Gerard Potcamp is in het najaar van 2011 verschenen. Het boek ziet er goed verzorgd uit, ingenaaid en met hardcover omslag, geheel in kleur gedrukt op een goede kwaliteit papier.

Potcamp is binnen de heemkundevereniging van Borne eerder aangehaald. Maar verder dan dat hij een katholiek priester was, afkomstig uit Borne, werkzaam als priester en aartspriester in Lingen, die later benoemd werd tot apostolisch vicaris, kwam het niet.

Bij lezing van het boek over de eenvoudige priester Potcamp worden feitelijk twee verhalen verteld. Enerzijds natuurlijk het leven en functioneren van Potcamp zelf, anderzijds de tijdperiode waarin de rooms-katholieke kerk binnen de Republiek functioneerde. De reformatie en de weerspanningheid over bepaalde geloofszaken binnen de rooms-katholieke kerk zelf veroorzaakte de nodige ophef.

Het eerste hoofdstuk handelt over de ontwikkelingen binnen de katholieke kerk in Noord-Nederland. De voorgestelde reformatie van de kerk in de denkbeelden van Luther en anderen werd door het concilie van Trente (1545 – 1563) afgewezen. De andersdenkenden gingen hun eigen weg met als eerste actie, de beeldenstorm, die in 1566 in Antwerpen begon en de volgende jaren een vervolg had in het noordelijk deel van de Republiek. De republiek werd voor Rome missiegebied, aangegeven met de "Hollandse Zending". Maar wie had het hier voor het zeggen, de reguleren of de seculareren? Tegen deze achtergrond was er een verschil van mening of interpretatie van de genadeleer van de kerkvader Augustinus die door de Leuvense professor Jansenius te boek was gesteld. Er waren dus priesters die het standpunt van Jansenius volgden, anderen hielden zich bij het standpunt van Rome. Gloerich beschrijft deze tijdperiode (1550-1727) systematisch en helder, ook persoonlijke stand-punten van participanten in het conflict worden veelvuldig aangehaald, besproken en toegelicht. In dit kader van tegenstellingen moet men ook de aanstelling van het hoofd van de Hollandse Zending, de apostolisch vicaris, zien. Tegen het einde van de tweede helft van de 17^e eeuw was dit Petrus Codde. Hij werd verdacht aanhanger te zijn van het Jansenisme. Hij werd naar Rome ontboden om zich te verantwoorden. Daar hebben ze hem 'doorgezaagd' over zijn standpunt en hem enkele jaren vastgehouden. Ondertussen was in de Republiek

Theodorus de Cock aangesteld als waarnemend apostolisch vicaris. Dit viel niet in goede aarde bij de vertegenwoordigers van de Republiek en de vertegenwoordigers binnen de kapittels. De Cock werd dan ook niet geaccepteerd. Na een jarenlange strijd, waarbij verschillende personen werden voorgesteld voor invulling van de functie van apostolisch vicaris werd de aartspriester Gerard Potcamp, aartspriester in het graafschap Lingen, tegen zijn wil benoemd.

Vervolgens komt Gerard Potcamp aan de orde. Geboren (1643) en getogen in Borne vervolgt hij zijn priesteropleiding in Keulen. In 1668 wordt hij tot priester gewijd en vestigt hij zich in Borne. Met twee collega's uit Rijssen en Delden werkt hij samen tot hij in 1674 werd benoemd als priester in de stad Lingen. In 1680 volgde de benoeming tot aarts-priester van het graafschap Lingen. Hier geeft Potcamp leiding aan 14 parochies. Omdat hier wisselend het ene moment de Spanjaarden, en het andere moment de stadhouderlijke troepen heersten, was ook hier het uitdragen van het geloof al dan niet veroorloofd. Potcamp moest dan ook regelmatig uitwijken en zich elders behelpen.

Dit leven, en een zwakke gezondheid sloopte Potcamp. Toen dan ook in zijn 60^e levensjaar het verzoek kwam zich beschikbaar te stellen voor de functie van apostolisch vicaris, heeft hij deze na herhaalde protesten aanvaard. Ruim een maand na zijn benoeming stierf hij in Leiden.

Gloerich heeft met dit boek een zeer leesbare uiteenzetting gegeven en hiermee iets geweldigs toegevoegd aan de historie van Borne.

Nog leverbare uitgaven

Titel:

Rond Horst en Hof te Borne (1981)
Borne, historie en volksverhalen (1987)
Landweren, Borgen & Postwegen (1990)
Veertig jaar later, jubileumuitgave (2002)
Och ewig is so lang (2003)
Kadastrale Atlas 1832, Borne / Weerselo (2005), boek met kaartenmap
De Hof te Borne (2^e druk 2006)
De oude kerk van Borne: een eenvoudige hemel op boerenaarde (2006)
Bonje in Borne (2008)
Van Nazareth tot Nazareth (2009)
Van Borghende tot Borne (2009)
Een bijzonder energiek ondernemer (2009)
Periodiek *Boorn & Boerschop* (diverse nummers)
J. B. Schoemaker, een Twentse heelmeeester in de 19^e eeuw
Grenstwisten rond de gemeente Borne
Grepn uit de historie van Borne
Gerard Potkamp; een Twentse priester apostolisch vicaris tegen wil en dank (2011)

Prijzen zijn exclusief eventuele verzendkosten. Genoemde uitgaven zijn verkrijgbaar bij:
-Mw. R. Blödtner, C. Hilbrinkstraat 56 Borne, tel. 074-266 89 08;
-Enkele uitgaven zijn ook verkrijgbaar bij de plaatselijke boekhandel.

**Voor uw taxatie
van
onroerend goed**

in verband met boedelscheiding,
suksessie - verkoop.

Tevens onteigenings-
boerderijen ber

J.F.M. Hassel
makelaar en beëc
Lid Agrarische
Watertorenstr. 14 - Borne

Honderd jaar ervaring in drukwerk

HASSINK DRUKKERS HAAKSBERGEN

Handelsstraat 1 - 7482 GW Haaksbergen
Postbus 177 - 7480 AD Haaksbergen
Telefoon (053) 572 17 77 - Telefax (053) 572 62 75
E-mail hdh@hassink.nl